

Φώτης Νόμπελης

(Απομαγνητοφώνηση από Σταυρούλα Χριστουλάκη 02/02/21)

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ο.Π.Ι.ΔΗ.Χ. : (Ηχητικό 171005+0063S12)

Συνεντευκτές : Μαρία Ρίγγου (ΜΡ), Νάσση Σιαφάκα (ΝΣ), Γιώργος Κούκος (ΓΚ)

Αφηγητής : Φώτης Νόμπελης (ΦΝ)

1^η μαγνητοφώνηση

(ΝΣ) Δεν ξέρω αν σας συστηθήκαμε...

(ΜΡ) Εγώ είμαι η Μαρία η Ρίγγου, είμαι καθηγήτρια φιλόλογος...

(ΦΝ) Ναι.

(ΜΡ) Η κυρία Σιαφάκα είναι κι εκείνη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο...

(ΦΝ) Σε ποια...;

(ΝΣ) Βιοχημεία...

[Γέλια]

(ΦΝ) Βιοχημεία! Πολύ κοντά είμαστε...Γιατί εγώ ήμουνα Χημικός. Στο Πανεπιστήμιο...

(ΝΣ) Στο τμήμα Χημείας ήμουνα εγώ.

(ΦΝ) Στο Πανεπιστήμιο ήμουνα Χημικός.

(ΝΣ) Μάλιστα.

(ΦΝ) Αλλά δίδαξα στο Πολυτεχνείο. Δεν έχει σημασία...

(ΝΣ) Θα μας τα πείτε. Ναι, ναι.

(ΜΡ) Και ο κύριος Κούκος είναι φωτογράφος, έτσι δεν είναι;

0:00:40 Ατομικά στοιχεία. Πώς η οικογένεια βρέθηκε από την Ιταλία στην Κεφαλλονιά. Η ετυμολογία του ονόματος της οικογένειας

(ΦΝ) Να σου πω από πού προέρχομαι εγώ, ε;

[Συζήτηση για διαδικαστικά θέματα]

(ΦΝ) Από πού προέρχομαι, δηλαδή, ν' αρχίσω;

(ΜΡ) Να μας πείτε το όνομά σας και πού γεννηθήκατε, πότε;

(ΦΝ) Λοιπόν, Νόμπελης είναι το επώνυμο και Φώτης το μικρό όνομα. Αλλά το Φώτης δεν είναι ο Φώτιος. Ο Φώτιος γιορτάζει του Αγίου Φωτίου, κάποτε τον Μάρτιο, νομίζω. Εγώ είμαι Φώτης, δεν είμαι Φώτιος. Ο Φώτης είναι ο «Λουτσιάνο» της Ιταλίας.

(ΜΡ) Φωτισμένος! Ναι, διότι κάποιος από τους..., όχι κάποιος, τέλος πάντων, ο παππούς του παππού μου, ας πούμε, ήτανε Λουτσιάνο. Γιατί ήτανε και έγινε ο εγγονός του έγινε κι εκείνος Λουτσιάνο, αλλά εκείνη την εποχή, μιλάμε για τις εποχές που η Ιταλία δεν ήτανε ένα κράτος αλλά ήτανε κρατίδια και μεταξύ τους είχαν πολέμους. Οι πιο δυνατοί πόλεμοι ήταν μεταξύ της Βενετίας και της... της...

(ΓΚ) Γένοβας!

(ΦΝ) Γένοβας! Δηλαδή, αυτοί ήσανε..., είχανε τη θάλασσα. Ήτανε θαλασσοκράτειρες χώρες. Και μεταξύ τους έκαναν πολέμους. Αλλά οι Βενετοί ήταν πιο δυνατοί, είχε περισσότερα πλοία, δεν ξέρω τι άλλο, για ποιο λόγο, νίκησε τελικά η Βενετία. Και οι άλλοι οι Γενοβέζοι σηκώθηκαν να φύγουνε, γιατί τότε υπήρχε μια σκληρότητα, ας πούμε, θα μπορούσαν να τους πάρουνε, να τους σκοτώσουνε, ξέρω 'γω, να τους βάλουνε φυλακή και τα λοιπά. Και μερικοί το σκάσανε και φύγανε. Φύγανε, το πιο κοντινό μέρος που μπορούσανε να κρυφτούνε ήτανε τα Ιόνια νησιά. Αλλά απ' τα Ιόνια νησιά, η Κεφαλονιά είναι η πιο άγρια, δηλαδή μπορείς να κρυφτείς καλύτερα. Έχει βουνό πολύ ψηλό, που δεν έχει η Ζάκυνθος, ας πούμε, η Λευκάδα ή η Κέρκυρα. Δεν έχουνε αυτή τη δυνατότητα να κρύψουνε κόσμο. Και φύγανε πολλοί και πήγανε στην... Κεφαλονιά. Εκεί κρύφτηκαν σε διάφορα χωριά της Κεφαλονιάς και έγιναν αγρότες. Δηλαδή κρύφτηκαν... και το όνομά τους, το επώνυμο, το όνομα που είχανε, ήτανε.... ε,ε, ήτανε... ένα, πώς να σας πω, ήτανε..., τέλος πάντων, μερικοί ήτανε «Λουτσιάνο» και γίνανε Φώτηδες.

(ΜΡ) Το μετατρέψανε στα ελληνικά.

(ΦΝ) Ναι, για να μην τους πιάσουνε. Ε,ε, το επώνυμο ήτανε «Νόμπιλε»! «Νόμπιλε»!

(ΜΡ) Ευγενής στα λατινικά.

(ΦΝ) Ναι. Αυτό το αλλάξανε και το κάνανε «Νόμπελης»! Δεν... δεν...

(ΜΡ) Δεν παραπέμπει...

(ΦΝ) Δεν παραπέμπει, ας πούμε, στην....,

(MP) Του βάλανε ελληνική κατάληξη!

(ΦΝ) ...στην Ιταλία. Και έτσι ήρθε ο παππούς του παππού μου! Ήρθε στην Κεφαλονιά. Και πήγε στο... ένα χωριό που το λέγαν, το λένε ακόμα, Φαρακλάτα, βέβαια σήμερα έχει χωριστεί σε Φαρακλάτα και σε... κάπως αλλιώς λέγεται, στο... από το μέρος αυτό καταγότανε και ο... αυτός ο μεγάλος μουσικός ο

(MP) Μάντζαρος;

(ΦΝ) Όχι ο Μάντζαρος, είναι της Κέρκυρας, της Κέρκυρας. Ήτανε ο... δεν μπορώ να θυμηθώ τώρα...

(ΝΣ) Ο Λαβράνος;

(ΦΝ) Όχι, αυτός ήταν μετέπειτα, ναι. Τέλος πάντων, θα σας τα δώσω μετά ακριβώς. Αλλά επήγαν εκεί και κρύφτηκαν, αυτή η οικογένεια, ένας ήτανε, εγώ δεν το ξέρω πώς. Πάντως αναμείχθηκαν με τους...

(MP) Ντόπιους.

(ΦΝ) ... με τους Κεφαλλονίτες, και έμειναν Νόμπελης. Και γι' αυτό ειδικά τα Φαρακλάτα και το άλλο χωριό που είναι κοντά, τα Ραζάτα, έχουνε ονόματα τέτοια. Έχουνε το όνομα Νόμπελης, που δεν το έχει άλλο μέρος της Κεφαλονιάς. Απλώς έχουνε πάρει από κάποιον προππαπού του, ξέρω 'γω...

(ΝΣ) Ο προπάππους παντρεύτηκε Ελληνίδα;

(ΦΝ) Ο παππούς του παππού μου παντρεύτηκε Κεφαλλονίτισσα. Και έμεινε εκεί, χτίσανε κάποιο σπίτι, ξέρω 'γω, είχανε κάποια κτήματα, τέτοιες δουλειές έκαναν, αλλά επειδή η Κεφαλλονίτισσα, φαίνεται, είχε το... αυτό το...που έχουν οι Κεφαλλονίτες, το να φεύγει, να φεύγει απ' την πατρίδα του, και... θα 'χετε ακούσει το.. ένα τραγούδι Κεφαλλονίτικο που λέει «Κι ένας Κεφαλλονίτης απ' την Κεφαλονιά»; Και διερωτώνται μερικοί, λέει «Καλά, μα αφού ήτανε Κεφαλλονίτης, απ' την Κεφαλονιά θα ήτανε...» Ο Κεφαλλονίτης είναι ο Κεφαλλονίτης που δεν έφυγε ποτέ απ' την Κεφαλονιά και έμεινε εκεί. Κεφαλλονίτης απ' την Κεφαλονιά, λοιπόν, επειδή έμεινε εκεί ήτανε πιο κουτούτσικος, ας πούμε πιο...

(ΝΣ) Πιο Κεφαλλονίτης!

(ΦΝ) Ναι, όχι, ήτανε λιγότερο... ευφυής...

(MP) Ευφυής.

(ΦΝ) Και γι' αυτό λέει «Ένας Κεφαλλονίτης απ' την Κεφαλονιά έχασε το παλτό του...», ξέρω 'γω κάτι, λέει το τραγούδι. Έχασε τα ρούχα του, ξέρω 'γω, και ψάχνει να τα βρει! Ε, ήτανε λιγάκι χαζούλης. Ενώ οι Κεφαλλονίτες της... ή μη Κεφαλλονίτες, αυτοί που φύγανε έξω, αυτοί πήγανε σε διάφορες χώρες και ανεπτύχθηκαν, ναι. Μεταξύ των οποίων έφυγε και ο παππούς μου. Δηλαδή ο πατέρας του πατέρα μου.
[Ακούγεται ήχος κινητού τηλεφώνου] Και...

[Διακοπή]

(MP) Εσείς δηλαδή πότε γεννηθήκατε;

(ΦΝ) Εγώ το '34.

(MP) Χίλια εννιακόσια τριάντα τέσσερα.

(ΦΝ) Ναι. Και ο πατέρας μου το 1984, νομίζω.

(MP) 1884 ε;

(ΦΝ) Ναι, κάτι τέτοια.

(MP) Εσείς γεννηθήκατε σ' αυτό το χωριό που λέτε τώρα;**0:09:06 Ο προπάππους του έφυγε στη Αίγυπτο**

(ΦΝ) Όχι, όχι, ήρθα εδώ. Έφυγε λοιπόν ο παππούς του, ο πατέρας του, με όλη την οικογένεια και πήγανε στην Αίγυπτο. Η Αίγυπτος ήτανε προηγμένη χώρα. Δεν ήτανε αυτό που λέμε τώρα είναι «αράπηδες», ξέρω 'γω, και κάτι τέτοια. Ήτανε προηγμένη χώρα η Αίγυπτος. Μην ξεχνάτε ότι εκεί... Στο Κάιρο πήγε...

(ΝΣ) Στο Κάιρο.

(ΦΝ) Αλλά Κάιρο και Αλεξάνδρεια ήτανε πολύ... πολύ..., ο κόσμος πολύ υψηλού επιπέδου.

(MP) Γενικά ή οι Έλληνες Αιγυπτιώτες, εννοείτε;

(ΦΝ) Όχι, γενικά! Γενικά! Και υπήρχε μάλιστα μία Σχολή η «Αμπέτειος Σχολή», που ένας Αιγύπτιος «Αμπέτ» έκανε..., άφησε όλη του την περιουσία, και έκανε ένα σχολείο. Εισ το οποίο κάλεσε πολλούς, απ' όλη την Ευρώπη, πολλούς δασκάλους, καθηγητές και λοιπά και γι' αυτό όσοι τελειώσανε την «Αμπέτειο Σχολή» είναι πάρα πολύ μορφωμένοι! Τώρα δεν υπάρχει πια η «Αμπέτειος Σχολή». Σημασία έχει ότι, έτσι, να το

πούμε, ο τελευταίος των Αμπέτ επέθανε σ' ένα παγκάκι, πάμφτωχος διότι είχανε δώσει τα πάντα, τα πάντα! Μετά άλλαξε και η..., άλλαξε η... κατάσταση στην Αίγυπτο, και αυτός έμεινε έτσι και γύριζε, έμεινε ... , σ' ένα παγκάκι, λέει, πέθανε τελικά. Και μάλιστα λένε «Ο τελευταίος των Αμπέτ!», έγραψαν οι τότε εφημερίδες στις... των αρχών του αιώνα. «Ο τελευταίος των Αμπέτ!» ήταν αυτός, ο οποίος είχε δώσει όλη του την περιουσία, οι γονείς του, δηλαδή όλα, και κατήντησε έτσι. Πάντως η «Αμπέτειος Σχολή» ήταν η σχολή που πήγαιναν πολλοί, απ' όλη την Ευρώπη για να σπουδάσουν εκεί. Όπως εις την Ελλάδα επήγαιναν, και δεν το ξέρει πολύς κόσμος, στη Σύρο! Ο πατέρας του Ελευθερίου Βενιζέλου, όταν τελείωσε το δημοτικό σχολείο, τον έστειλε στο γυμνάσιο στην...

(ΝΣ) Στην Σύρο!

(ΦΝ) Στη Σύρο! Όπου ο Ελευθέριος Βενιζέλος έχει, έχει τελειώσει την Σύρο! Σχολή της Σύρου. Ήταν πάρα πολύ καλό σχολείο. Όποιοι τελειωναν τη Σύρο θεωρούνταν πολύ προηγμένοι. Ναι, προηγμένοι!

(ΝΣ) Κοινωνική ανάπτυξη και πολιτισμική...

(ΦΝ) Κάποτε όμως ήρθανε οι Βαλκανικοί πόλεμοι και επειδή αυτοί που ήσαν εκεί, νέοι άνθρωποι παράτησαν την Αίγυπτο, παράτησαν την Αίγυπτο, παράτησαν την Αίγυπτο για να έρθουν να πολεμήσουνε στους Βαλκανικούς πολέμους! Να πολεμήσουνε στους Βαλκανικούς Πολέμους. Δηλαδή θυσιάσαν τις αυτές... τις σπουδές που είχανε κάνει εκεί και ήρθανε... Ένας απ' αυτούς ήτανε και ένας συγγενής του πατέρα μου. Που έφυγε από την Αίγυπτο και ήρθε στην..., ήρθε στην Ήπειρο εκεί, να πολεμήσει στους Βαλκανικούς Πολέμους.

(ΜΡ) Το '12 και το '13 δηλαδή...

(ΦΝ) Ναι το '12, '13! Εκεί παρουσιάστηκε στον..., ποιος ήτανε... κατάγραφε τους παρουσιαζόμενους αυτούς κι όταν είδε ότι ήτανε νέος, μικρός, ήτανε... ήτανε δέκα εφτά ετών, έπρεπε να είναι πάνω από δέκα οχτώ! Τον έδιωξε, δεν τον κράτησε. Και αυτός πήγε και κατετάγη στο..., στο... πώς λεγότανε..., ο Ιταλός που πολέμησε στην..., στην..., στους Βαλκανικούς Πολέμους..., τον ξεχνώ τώρα...

(ΜΡ) Δεν πειράζει!

(ΦΝ) Ε, ε... ένας που έχει γραφεί στην ιστορία την ελληνική, έχει αφήσει εποχή! Πολέμησε κι αυτός εκεί. Αυτός έπαιρνε ε,ε, πώς τους λένε...

νέους πολύ μικρούς. Και επήρε και αυτόν. Και εκεί εσκοτώθηκε αυτός. Και γι' αυτό στην Κεφαλονιά, στο χωριό απ' το οποίο καταγότανε, τα Φαρακλάτα, υπάρχει μία..., πες τη, ...

(MP) Στήλη...

(ΦΝ) ... στήλη, ναι, που λέει ότι πέθανε...

(MP) «Τιμής Ένεκεν»

(ΦΝ) .. σκοτώθηκε στη μάχη του..., νομίζω ήτανε στη μάχη των Ιωαννίνων. Στων Ιωαννίνων.

0:15:18 Ο πατέρας τους μπήκε πρώτος στη Σχολή Ευελπίδων.

(MP) Κι ο πατέρας σας;

(ΦΝ) Ο πατέρας μου, κι αυτός μεγαλύτερος ήτανε βέβαια απ' αυτόν, και... αλλά μαζί με άλλους εκεί, άλλων ..., άλλων Ελλήνων, θεώρησαν... [μικρή διακοπή] ...θεώρησε λοιπόν, θεώρησε ο πατέρας μου, να φύγει απ' την Αίγυπτο, και να πάει να καταταγεί τότε στον πόλεμο του '12, '13. Αλλά μέχρι να έρθει, είχε τελειώσει ο πόλεμος, και πήγε και κατετάγη στη Σχολή Ευελπίδων, έδωσε εξετάσεις και μπήκε δεύτερος στη Σχολή Ευελπίδων. Και βγήκε πρώτος! Μπήκε δεύτερος, βγήκε πρώτος. Λίγο..., ένας.... , πώς το λένε, κατώτερός του ήτανε ο Θρασύβουλος Τσακαλώτος, που είναι συγγενής του σημερινού Τσακαλώτου, ναι! Κι ο οποίος τον, τον..., επειδή ερχόταν πολλές φορές στο σπίτι μας, εδώ, τον έλεγε τον πατέρα μου «Καλώς τον προβαδίσαντα Εύελπι!» «προβαδίσαντα» τον έλεγε επειδή βγήκε πρώτος. Ναι, αυτός ήτανε ο Τσακαλώτος.

0:17:20 Ο πατέρας του δεν μπόρεσε να πάει για σπουδές στη Γαλλία λόγω του πολέμου, πήγε στη Σχολή Ευελπίδων στο σώμα του Μηχανικού και εν συνεχεία σπούδασε στη Γαλλία Πολιτικός Μηχανικός με ειδικότητα στα οχυρωματικά και εν συνεχεία έγινε Αξιωματικός του Στρατού.

(MP) Και ο πατέρας σας μετά πού συνέχισε τη ζωή του, εδώ στην Αθήνα;

(ΦΝ) Στην Αθήνα έκανε..., έγινε μια ... αυτή, πώς τη λένε..., ένας διαγωνισμός, για να πάνε στη Γαλλία, να σπουδάσουν. Η Γαλλία τότε φημιζότανε για τα τείχη της. Τελικά κατεστράφησαν, έπεσαν αμέσως απ' τους Γερμανούς. Ήτανε η..., πώς λεγόταν...

(MP) Μαζινό!

(ΦΝ) ...η Γραμμή Μαζινό. Και εκείνος επήγε στο Σώμα του Μηχανικού. Γιατί είχε τέσσερα Σώματα. Τότε είχε τέσσερα Σώματα η Σχολή Ευελπίδων. Και πήγε στη Σχολή Ευελπίδων στο σώμα του Μηχανικού και μόλις τελείωσε πέτυχε στο...

(MP) Διαγωνισμός.

(ΦΝ) ... διαγωνισμό και πήγε στη Γαλλία και σπούδασε Πολιτικός Μηχανικός, στη Γαλλία, αλλά με..., με εξειδίκευση στις ... στις, πώς λέγεται...

(ΓΚ) Οχυρωματικά!

(ΦΝ) Ναι στις οχυρώσεις..., στις οχυρώσεις, στα αυτά... κάτω στον...

(ΓΚ) Καταφύγια.

(ΦΝ) ... στα καταφύγια, σ' αυτά, ναι!

(ΓΚ) Πολυβολεία...

00:19:06 Σύντομη αναδρομή στην πολιτική κατάσταση της Ελλάδος μέχρι την αυτοκτονία του τότε Πρωθυπουργού Α.Κορυζή. Ο πατέρας του ήταν υπασπιστής του Μεταξά μέχρι το θάνατό του το 1941 και εν συνεχεία του Τσουδερού.

(ΦΝ) Και όταν... και μετά συνέχισε Αξιωματικός τους Στρατού του Ελληνικού. Όταν ο... όταν το '36 έγιναν εκλογές, το Λαϊκό Κόμμα και οι Φιλελεύθεροι ισοφάρισαν, ισοψήφισαν! Ισοψήφισαν! Και έτσι αποφάσισαν να κάνουνε... Υπήρχαν τρία κόμματα. Το Κομμουνιστικό είχε γίνει τότε, λεγόταν Εργατικό Κόμμα, είχε δέκα πέντε ε... τους...

(MP) Βουλευτές.

(ΦΝ) ...βουλευτές! Οι άλλοι είχανε πολλούς... Και ή έπρεπε να πάει το ένα κόμμα με το Κομμουνιστικό ή το άλλο. Τελικά συμφώνησαν και πήγανε μαζί το κόμμα των... του Βενιζέλου με το κόμμα το Λαϊκό Κόμμα. Τότε. Και... στην... στην..., τι έγινε μετά, στην...

(MP) Πριν από την δικτατορία!

(ΦΝ) Ναι, πολύ πριν απ' την Δικτατορία! Σας λέω το '35, '36 μετά, στις αρχές του '36, έπρεπε όμως κάποιος να γίνει πρωθυπουργός. Και δεν έπρεπε να γίνει ούτε ο πρωθυπουργός από το Λαϊκό Κόμμα, αφού είχε ίσους υποψήφιους, ίσους βουλευτές, ούτε από το Βενιζελικό Κόμμα. Και

αποφάσισαν να κάνουνε πρωθυπουργό έναν... που ήτανε..., έναν ουδέτερο που ήτανε... Διοικητής της Τραπέζης. Συνηθίζεται, φαίνεται, συνηθιζόντανε να γίνεται Διοικητής της Τραπέζης. Ναι. Και έγινε ο Διοικητής της Τραπέζης..., που μου διαφεύγει το όνομά του, έγινε αυτός και έμεινε μέχρι ... μέχρι το τέλος του '36. Και πέθανε! Ξαφνικά πέθανε ο... αυτός ο Πρωθυπουργός, υποχώρησαν οι Βενιζελικοί και έγινε ο Μεταξάς, που είχε παραιτηθεί από το Στρατό, έγινε..., έγινε ... αξιωματικός..., έγινε, πώς το λένε..., του..., έγινε του...

(MP) Δικτάτορας.

(ΦΝ) Όχι του Στρατού. Κι έγινε του Στρατού Υπουργός, Υπουργός του Στρατού, και Υπουργός του Στρατού έμεινε μέχρις ότου πέθανε ο...

(MP) Βενιζέλος.

(ΦΝ) ...όχι, που πέθανε ο άλλος ο..., αυτός που ήτανε πρωθυπουργός πρώτα, ήτανε ο... , δεν μπορώ να τον θυμηθώ τώρα... Και ο Μεταξάς που ήτανε ήδη αξιωματικός, ήτανε ήδη..., αξιωματικός λέω, ήταν ήδη Υπουργός Στρατιωτικών, ε,ε, βοηθήθηκε και από άλλους και έγινε, ανέλαβε αυτός...

(MP) Δικτατορία.

(ΦΝ) Όχι, ανέλαβε κι έγινε πρωθυπουργός. Ο πρωθυπουργός αυτός είχε και Βενιζελικούς και Λαϊκούς. Κάποτε γίνανε κάποιες αυτές..., πώς τις λένε, γίνανε κινήσεις, πολλές στη Θεσσαλονίκη, στην Καβάλα, οι καπνεργάτες κάνανε απεργίες πολλές... και τότε μαζί με τους Λαϊκούς έκανε την δικτατορία.

(MP) Της 4^{ης} Αυγούστου.

(ΦΝ) Της 4^{ης} Αυγούστου. Την οποία την έκανε στις 4 Αυγούστου. Αλλά ο Μεταξάς είχε κατά νου πάντοτε, επειδή είχε κι αυτός σπουδάσει στο ίδιο Πολυτεχνείο και ήξερε κι αυτός την Οχυρωτική, δεν ξέρω πώς έγινε και κάλεσε τον πατέρα μου να γίνει υπασπιστής του. Και ο πατέρας μου έγινε υπασπιστής του Μεταξά. Μέχρις ότου πέθανε ο Μεταξάς το '41, 29 Ιανουαρίου του '41, και έγινε Πρωθυπουργός ένας από τους Βενιζελικούς, έγινε ο..., ο Τσουδερός, έγινε. Αλλά εν τω μεταξύ συνέχισε τον πόλεμο αλλά μπήκαν κι οι Γερμανοί μέσα, και δεν μπορούσε να κρατηθεί πλέον η κατάσταση αυτή. Έφυγε ο ..., αποφάσισαν τότε, με τον τότε βασιλέα, να φύγουνε να πάνε στην Κύπρο. Αλλά δεν ήθελαν οι Άγγλοι, που επίσης ήταν σύμμαχοι τότε και αντίπαλοι των Γερμανών,

δεν ήθελαν να τους στείλουν στην Κύπρο, γιατί ήθελαν την Κύπρο να τη καταλάβουν αυτοί. Και τους εξανάγκασαν να πάνε στην Κρήτη. Να πάνε στην Κρήτη. Και έφυγε ο Τσουδερός, με το επιτελείο που είχε ο Μεταξάς, τότε. Αλλά άλλαξε μερικούς.

(MP) Κι ο πατέρας σας μαζί;

(ΦΝ) Ο πατέρας μου δεν επήγε, δεν πήγε, έμεινε, έμεινε..., πώς το λένε, υπασπιστής του..., του..., πώς το λένε, του..., του Τσουδερού. Αλλά πριν από τον Τσουδερό είχε γίνει υπασπιστής ενός άλλου πάλι του..., της Διοικήσεως της Τραπεζής, ο..., ο..., πώς τον λέγανε..., ένας πολύ καλός ήταν αυτός, είχε φτιάξει και την Τράπεζα στη Σμύρνη, είχε πάει και είχε γράψει ιστορία εκεί, τότε. Ήταν πολύ καλός τραπεζικός. Και έγινε υπασπιστής του υπουργού αυτού. Ο οποίος ηυτοκτόνησε. Είναι αυτός που ηυτοκτόνησε. Ήταν ο..., πώς τον λέγανε..., ο... Ηυτοκτόνησε... Επειδή ο πατέρας μου ήτανε υπασπιστής, ξέρει γιατί ηυτοκτόνησε. Ήξερε γιατί ηυτοκτόνησε. Οι Γερμανοί μπαίνανε μέσα στην Ελλάδα και δεν μπορούσε ο ελληνικός στρατός να αντισταθεί πλέον. Δεν μπορούσε ν' αντισταθεί. Των Ιωαννίνων όμως ο Επίσκοπος, πώς τον λένε...

(MP) Μητροπολίτης.

(ΦΝ) Ο Μητροπολίτης των Ιωαννίνων δεν ήθελε να συνεχιστεί ο πόλεμος, διότι φαινότανε ότι πηγαίνανε τζάμπα τα παιδιά που πολεμούσανε, ήτανε νέα, νέα παιδιά. Είκοσι ετών, είκοσι ενός, είκοσι δύο ετών... Και εζήτησε τότε, εζήτησε από τον τότε πρωθυπουργό, ήρθε από την..., απ' τα Γιάννενα και βρήκε τον πρωθυπουργό και του ζήτησε να κάνει μία ε,ε,ε, συμμαχία, μια συνθηκολόγηση με τους Γερμανούς. Και αυτός ο..., ο πρωθυπουργός, ο τότε, απευθύνθηκε στον... στον αρχιστράτηγο, που ε ο Παπάγος. Και ο Παπάγος του είπε ότι ο Ελληνικός Στρατός δεν συνθηκολογεί! Λυπάται, ναι, αλλά δεν συνθηκολογεί! Και τότε πήγε και βρήκε τον..., έναν άλλο μεγάλο της εποχής, ποιος ήτανε..., ο οποίος είχε..., είχε αντίθετη γνώμη. Ήταν ο Τσολάκογλου. Ο οποίος Τσολάκογλου ήτανε ένας απ' τους τρεις στρατηγούς της ... που πολεμούσανε τότε και είπε ο Τσολάκογλου ότι πρέπει ν' ακούσουμε τον Ιωαννίνων για να συνθηκολογήσουμε. Ο βασιλιάς που μετείχε, γιατί ήταν απ' έξω, είδε ότι έφυγαν όλοι, και είχε μείνει μόνο ο βασιλιάς και ο και ο... αυτός που ηυτοκτόνησε. Θα τον θυμηθώ το όνομά του. Και όταν βγήκε ενώ ήταν ένας ευγενής άνθρωπος ο οποίος λέει τους χαιρετούσε όλους και έφευγε και τα λοιπά και έφυγε

θυμωμένος. . Ακουγόντουσαν φωνές από μέσα. Εικάζει, εικάζε γιατί δεν ζει ο πατέρας μου χρόνια, είκασε ότι προφανώς ο Παπάγος ήθελε να πολεμήσει ακόμα, ο Τσολάκογλου δεν ήθελε, ο Ιωαννίνων δεν ήθελε. Φύγανε οι άλλοι κι έμεινε ο..., έμεινε μόνον ο Βασιλιάς και ο Πρωθυπουργός. Και του είπε ο βασιλιάς ότι εμείς τι να κάνουμε, εμείς δεν είμαστε στρατιωτικοί, εμείς θα κάνουμε ό,τι λέει ο αρχιστράτηγος. Και σήκωσε, πήρε, λέει, τα πράγματά του, τα χαρτιά του, κι έφυγε ο Πρωθυπουργός. Έφυγε και πήγε, έμεινε στην Βασιλίσσης Σοφίας, κάπου. Και έφυγε και πήγε στο σπίτι, άνοιξε, η γυναίκα του είπε μετά, έγραψε, ότι ήρθε, είπε «*Πάω να ξεκουραστώ και μετά θα φάω*». Και αυτός πήγε πάνω στο δωμάτιό του, αυτοκτόνησε, και αυτά που λένε ότι τον σκότωσαν είναι σαχλαμάρες. Διότι τον εβρήκανε μετά πεθαμένο επάνω στο δωμάτιό του. Επάνω στο κρεβάτι. Είχε αυτοκτονήσει. Είχε αυτοκτονήσει.

(ΝΣ) Να ρωτήσω κάτι;

0:30:52 Γεννήθηκε στην Αθήνα στο Μεταξουργείο.

(ΜΡ) Να ρωτήσω εγώ στο μεταξύ, εσείς είχατε γεννηθεί αυτό το διάστημα, όταν ήταν ο πόλεμος...

(ΦΝ) Είχα γεννηθεί, είχα γεννηθεί.

(ΜΡ) Γεννηθήκατε στην Κεφαλονιά, ή εδώ στην Αθήνα;

(ΦΝ) Στην Αθήνα γεννήθηκα. Στην Αθήνα γεννήθηκα, έζησα πολλά χρόνια όμως στην Κεφαλονιά. Ε, ε... στην Αθήνα γεννήθηκα.

(ΜΡ) Πού, σε ποια περιοχή;

(ΦΝ) Στην.... στο σταθμό σιδηροδρόμου του Πειραιώς, της Πελοποννήσου, τον ξέρετε;

(ΜΡ) Ναι. Στα Νέα Λιόσια.

(ΓΚ) Όχι...

(ΜΡ) Α, όχι, στο κέντρο!

(ΦΝ) Στο κέντρο...

(ΜΡ) Κάτω απ' το Σταθμό Λαρίσης.

(ΦΝ) Κάτω απ' το Σταθμό Λαρίσης. Ναι.

(ΓΚ) Μεταξουργείο.

(ΦΝ) Στο Μεταξουργείο. Εκεί έμενα.

(ΜΡ) Εκεί γεννηθήκατε.

(ΦΝ) Εκεί γεννήθηκα, ναι.

(ΝΣ) Η μητέρα σας εδώ.

(ΜΡ) Δηλαδή ο πατέρας σας γνώρισε τη μητέρα σας εδώ.

(ΦΝ) Εδώ την εγνώρισε, ναι.

0:31:50 Αναμνήσεις από την κήρυξη του πολέμου. Τα εισιτήρια που τους έδωσε ο Μεταξάς για να πάνε στην Λυρική Σκηνή εκείνο το βράδυ.

(ΓΚ) Πόσο χρόνων ήσασταν όταν έγινε ο πόλεμος;

(ΦΝ) Το '41 μάλλον, καλά ήταν αρχές του '41, το '40 ήμουνα έξι ετών.

(ΝΣ) Θυμάστε κάτι από την κήρυξη του πολέμου;

(ΦΝ) Ναι.

(ΝΣ) Την μέρα εκείνη...

(ΦΝ) Ναι, θυμάμαι. Θυμάμαι. Στην ... ο Μεταξάς είχε προείδη τον πόλεμο διότι την παραμονή του πολέμου είχε διάφορους, φαίνεται, που του δίνανε οδηγίες, του δίνανε...

(ΜΡ) Συμβουλές.

(ΦΝ) Συμβουλές. Όχι συμβουλές, του δίνανε... του μαρτυρούσαν ορισμένα πράγματα.

(ΜΡ) Πληροφορίες!

(ΦΝ) Πληροφορίες. Και ήρθε ο πατέρας μου, αυτό το θυμάμαι, ότι ήρθε ο πατέρας μου στο σπίτι που μέναμε τότε και... είπε στη μητέρα μου ότι ο Μεταξάς του έδωσε δύο εισιτήρια, γιατί εκείνο το βράδυ, πώς το λένε, έπαιζε ο ανιψιός, ο γιος ή ανιψιός του Πουτσίνι, ε,ε,ε έπαιζε στη Λυρική Σκηνή. Στη Λυρική Σκηνή. Δεν ξέρω, το ξέρετε αυτό. Ναι, έπαιζε στη Λυρική Σκηνή. Κι ήρθε και λέει «*Τι να κάνω, εγώ δεν μπορώ να πάω, ο Μεταξάς δεν θα πάει, εγώ να πάω δεν κάνει...*», λέει και τα λοιπά, «... *έχει το λόγο του!*» Του είπε να μην πάει, «*Και τι να κάνουμε τα εισιτήρια;*» Λέει «*Παρ' τα και πήγαινε με τον Φώτη!*», με μένα δηλαδή. Και πήγα εγώ και είδα για πρώτη φορά ένα πράγμα, δεν μου πήγαινε ας πούμε τώρα, ξέρετε εκείνη την εποχή ήταν τελείως δηλαδή ήταν τελείως ξένο για μένα.

Τέλος πάντων, τελείωσε αυτό, και όταν γυρίσαμε στο σπίτι χτύπησε το τηλέφωνο και ήτανε το τηλέφωνο που είχε πάρει ο Μεταξάς, τότε, ο οποίος πήρε πρώτα πήρε τηλέφωνο το βασιλιά, δεύτερο πήρε τον Παπάγο, τον αρχιστράτηγο, τρίτο πήρε τον υπουργό της Προπαγάνδας τότε, ξέρω 'γω πώς τη λέγανε..., τον υπουργό ... πώς τον λέγανε

(MP) Πληροφοριών.

0:34:31 Ο Τσουδερός πρότεινε στον πατέρα του να πάει να συναντήσει τον Ζέρβα αλλά δεν πρόλαβε γιατί συνελήφθη από τους Γερμανούς. Έμεινε 6 μήνες στις φυλακές «Αβέρωφ».

(ΦΝ) Πληροφοριών, και τέτοια για να βγάλει τις εφημερίδες αμέσως, και τέταρτο πήρε τον πατέρα μου και του είπε να έρθει γρήγορα στη Μεγάλη Βρετανία και όχι στο υπουργείο που πηγαίνανε, και πήγε στη Μ.Βρετανία, γιατί εκεί είχε υπόγεια και κρύφτηκαν, εκεί, μήπως, ας πούμε, οι Ιταλοί βομβάρδιζαν το χώρο, και πήγε εκεί, στο χώρο αυτό. Και εγώ ξύπνησα από τις φωνές, τις φασαρίες, ξέρω 'γω και άκουγα τη μητέρα μου, ότι γίνεται πόλεμος, ξέρω 'γω, και να πάμε στα καταφύγια στο υπόγειο -ένα καταφύγιο που είχε. Τέλος πάντων, και μετά, ξέχασα να σας πω ότι όταν ε... ε... , πέθανε ο Κορυζής, ο Κορυζής ήταν ο, ο, αυτός που αυτοκτόνησε, ναι! Όταν αυτοκτόνησε ο Κορυζής τότε κάλεσε ο Βασιλιάς τον... τον Τσουδερό. Και έτσι έγινε και υπασπιστής, λίγες μέρες, του Τσουδερού, του Τσουδερού λέω..., του Κορυζή, μέχρι ν' αυτοκτονήσει και αρκετές μέρες υπασπιστής του Τσουδερού. Του είπε να φύγει, να έρθει μαζί, του ζήτησε να φύγει και του είπε ότι θα προσφέρεις περισσότερα εδώ, αν πας σε σώματα αυτά... πώς τα λένε, τα σώματα..., να πολεμήσεις σε ομάδες, ας πούμε, τέτοιες, σε... πώς τα λένε αυτά τα σώματα τα.... Τέλος πάντων και έτσι έμεινε εδώ και μάλιστα του συνέστησε, επειδή ήτανε Βενιζελικός ο Τσουδερός, και ο αρχηγός της μιας ομάδος, όχι της κομμουνιστικής, της άλλης, η δεξιά δεν είχε αρχηγό, ήτανε ο... ήτανε ο Ζέρβας! Και του είπε ο Τσουδερός «*Να πας στο Ζέρβα! Κι εκείνος θα σου πει τι θα κάνεις!*» Και πήγε στο Ζέρβα, αλλά δεν πρόλαβε να πάει στο Ζέρβα και τον συνέλαβαν οι Γερμανοί.

(MP) Για τον πατέρα σας μιλάμε τώρα.

(ΦΝ) Ναι, για τον πατέρα μου. Τον συνέλαβαν, δεν ήξεραν τι είναι, νόμιζαν ότι είναι υπουργός και τα λοιπά, εν πάση περιπτώσει τον συνέλαβαν οι Γερμανοί, και τον κράτησαν έξι μήνες και περισσότερο. Τον

κράτησαν στου Αβέρωφ τις φυλακές. Στου Αβέρωφ τις φυλακές και μετά...

(ΜΡ) Τον βασάνισαν εκεί;

(ΦΝ) Όχι. Όχι. Του φέρθηκαν τίμια, ας πούμε. Δεν ήξεραν τι είναι, κιόλας...

(ΝΣ) Αυτά το '41;

(ΦΝ) Ναι. Το '41 πλέον. Και όταν έφυγε και τον απελευθέρωσαν, έφυγε και πήγε στην Κεφαλονιά, γιατί απ' την Κεφαλονιά απέναντι είναι το... πώς λέτε... η... ελληνικό μέρος, δηλαδή, αλλά είναι κοντά, περνάς εύκολα.

(ΓΚ) Κυλλήνη.

(ΦΝ) Ε; Όχι Η Κυλλήνη είναι απ' τη Ζάκυνθο, απ' την άλλη μεριά. Στον Αστακό.

(ΝΣ) Στον Αστακό!

(ΦΝ) Όχι στον Αστακό...

(ΓΚ) Στη Λευκάδα ή στην Ιθάκη.

(ΦΝ) Ναι, ναι μετά απ' αυτό, μετά απ' την Ιθάκη, αυτό που είναι ακριβώς στην ... πηγαίνεις στη Λευκάδα από αυτό το μέρος.

(ΓΚ) Στη Λευκάδα, τα Βασιλικά.

(ΦΝ) Ε; Κάπου εκεί!

(ΜΡ) Πρέβεζα.

0:38:50 Μετά την απελευθέρωσή του ο πατέρας του εντάχθηκε στην ομάδα του Ζέρβα και πολέμησε. Ο ίδιος αρρώστησε και νοσηλεύτηκε σε στρατιωτικό νοσοκομείο. Η συνάντησή του με τον Τσολάκογλου και η συζήτηση που είχαν

(ΦΝ) Κοντά ήταν, εκεί κοντά. Επήγε γιατί εκεί ήτανε, είχε κάποιον εκπρόσωπο ο Ζέρβας. Ο οποίος ήτανε στην Άρτα και τον επήρε και έμεινε και πολέμησε με τον Ζέρβα, μετά. Μετά από 'κει και πέρα ένα που θυμάμαι να σας πω είναι ότι αρρώστησα εγώ, αρρώστησα έπαθα μια πλευρίτιδα, και υπήρχε στρατιωτικό νοσοκομείο που περιέθαλπτε τους...

(ΜΡ) Στρατιώτες.

(ΦΝ) Όχι μόνο τους στρατιώτες και τους συγγενείς τους και όλους. Και πήγα εγώ εκεί, ε, και τέλος πάντων, ελαφρά ήτανε και... Ε, γύριζα, έπαιζα και ήταν ένας διάδρομος μεγάλος, κι ήταν ένας κύριος εκεί ψηλός, και μου λέει «Έλα εδώ εσύ!» Και πήγα κοντά και 'γω φοβήθηκα, τι ήθελε, λέει, «Ξέρεις ποιος είμαι εγώ;» Λέω «Όχι!» Λέει «Εγώ είμαι ο Τσολάκογλου!» Λέω «Ο Τσολάκογλου είσαστε;» λέω. «Ναι!» «Και γιατί...» λέω «... βάλατε στη φυλακή τον πατέρα μου;» Και μου χάιδεψε το κεφάλι, εδώ, και λέει «Όταν μεγαλώσεις, παιδί μου, θα μάθεις γιατί τους έβαλα φυλακή!» Και μάλιστα εννόησε ότι θα το καταλάβεις, μπορεί να ήτανε προδότης, επειδή μετά ανέλαβε κυβέρνηση, αυτό ήτανε προδοσία. Ήτανε προδοσία. Μπορούσε να σταματήσει εκεί! Αυτό που έκανε! Αυτό, το πρώτο που έκανε! Να πει ότι θα συνθηκολογήσω! Γιατί κάνει το... , είναι γλυκιά η εξουσία.

(MP) Δεν συνεργάστηκε μετά.

(ΦΝ) Δεν συνεργάστηκε! Αλλά όταν χάιδεψε εννοούσε ότι θα μάθεις μετά γιατί τον έβαλα φυλακή.

(MP) Μια και μας λέτε τέτοια ιστορικά γεγονότα, έτσι, ο πατέρας σας τι έλεγε για τον Μεταξά; Το «όχι» του Μεταξά ήταν αυτό που ήθελε να πει ο Μεταξά, σε σχέση με τους Γερμανούς, σας έλεγε τίποτα γι' αυτό;

0:41:24 Ο πατέρας του ήταν γερμανόφιλος. Άλλαξε τις πεποιθήσεις του όταν προέβλεψε ποιος θα κερδίσει τον πόλεμο

(ΦΝ) Ε,ε έλεγε όχι σε μένα αλλά άκουγα που έλεγε ότι είχε αλλάξει. Ενώ ήτανε γερμανόφιλος, ήταν γερμανόφιλος, και τότε δείχνει ότι χρωστούσαμε στη Γερμανία χρήματα. Όπως χρωστούσαμε τώρα, πώς το λένε , και στην Ευρώπη! Και τον έδιωξε τον εκπρόσωπό του, τον εκπρόσωπο που έστειλαν οι Γερμανοί εκεί, και του είπε «Εμείς δεν έχουμε λεφτά να σας δώσουμε, έχουμε μόνο...» Αυτό το άκουσε, λέει ο πατέρας μου, «...έχουμε μόνο σταφίδες και» τι άλλο, τι άλλο ήτανε, που δίνανε ...

(MP) Και καπνό!

(ΦΝ) Μπράβο! Σταφίδες και καπνό. Και αυτός προσεβλήθη, λέει, και έφυγε. Ναι. Και πήγε φαίνεται στον... στον Χίτλερ και είπε «Αυτοί δεν έχουν σκοπό να μας δώσουνε τίποτα.»

(MP) Α, εννοείτε ότι είχε αλλάξει ως προς τις πεποιθήσεις του..

(ΦΝ) Είχε αλλάξει, είχε αλλάξει στις πεπιοθήσεις! Είχε αλλάξει στις πεπιοθήσεις. Άλλαξε γιατί, ξέρετε, είχε ένα ταλέντο μεγάλο. Ε,ε, προέβλεπε. Και προέβλεπε ποιος θα νικήσει στο τέλος. Προέβλεπε το τέλος. Θα νικήσει στο τέλος. Όπως το είδε και ο Βενιζέλος τότε που θα κερδίζαμε στον πόλεμο... τον...

(MP) Το '22.

(ΦΝ) Όχι, το άλλο το... Δυστυχώς εκεί δεν έγινε. Στο... πόλεμο του Α' Παγκοσμίου. Βεβαίως, γιατί είδατε πήρε... Έκανε ναύαρχο τον..., τον πώς τον λέγανε, έναν σπουδαίο ναύαρχο εκεί και τον έστειλε και θέρισε όλους τους Τούρκους που είχαν καταλάβει την...

(MP) Α, με τον Κουντουριώτη λέτε!

(ΦΝ) Τον Κουντουριώτη, ναι. Και είχαν καταλάβει την Λέσβο...

(MP) Τη Λήμνο.

(ΦΝ) ...τη Λήμνο και τη Χίο. Και τη Σάμο. Την Ικαρία δεν τόλμησαν γιατί η Ικαρία δεν είχε τίποτα να τους δώσει. Οι πολλοί Τούρκοι πηγαίνανε σ' αυτά τα νησιά και παίρνανε πολλά πράγματα. Κλέβανε πολλά πράγματα. Ενώ η Ικαρία δεν είχε τίποτε. Τίποτε, ήταν ένα ξερό μέρος. Ξερό μέρος ήτανε η Ικαρία. Και γι' αυτό είναι και το μόνο νησί που απελευθερώθηκε μόνο του. Διότι ήταν μόνο δυο, τρεις Τούρκοι και τους σκοτώσανε και είπανε ότι εμείς νικήσαμε τους Τούρκους! Ναι! [Γελάει] Δυο τρεις ήτανε, λέει, όλοι όλοι οι Τούρκοι εκεί. Σας το λέω γιατί η μητέρα μου ήταν απ' την Ικαρία.

0:44:44 Η μητέρα και ο πατέρας της ήταν από τη Σμύρνη. Η γνωριμία των γονιών του με αλληλογραφία. Είχε κι έναν αδελφό

(ΝΣ) Τώρα πρέπει να μας πείτε λίγο για τη μητέρα σας.

(MP) Η μητέρα σας από πού καταγόταν;

(ΦΝ) Απ' την Ικαρία.

(MP) Α, ναι, γνωρίστηκε εδώ, δηλαδή, με τον πατέρα σας;

(ΦΝ) Η μητέρα μου γνωρίστηκε εδώ με τον πατέρα μου, η μητέρα της ήτανε στη Σμύρνη και ο πατέρας της. Στη Σμύρνη. Αλλά, έφυγε απ' τη Σμύρνη, λίγο πριν από την καταστροφή κι εκεί δεν έμαθαν ποτέ τι έγινε και ποιος τον σκότωσε και πώς... Τι έγινε δεν μαθεύτηκε ποτέ. Αλλά γύρισε μόνον η γιαγιά μου, γύρισε. Και... τέλος πάντων δεν ήξερε, δεν

είχε τι να κάνει, δεν είχε άντρα, δεν είχε τι να κάνει, ήρθε στην Αθήνα και είχε ζητήσει μία κυρία «επί των τιμών» που ήταν πρόεδρος του Αμαλίου ορφανοτροφείου. Και πήγε και της είπε «Έχω μια κόρη...» που ήταν η αδερφή της μητέρας μου, η μητέρα μου είχε μεγαλώσει, και είχε γνωριστεί με τον πατέρα μου. Αλλά η άλλη αδερφή ήταν η μικρή. «Έχω...» λέει «...μία κόρη μήπως μπορεί να την πάρετε στο αυτό...» και της είπε «Ναι. Εσείς...» λέει «... μπορείτε να έρθετε στο σπίτι μου και να ελέγχετε τις υπηρεσίες, να είσαστε...» λέει «... η οικονόμος μου;» Και πήγε εκεί οικονόμος αυτή, μέχρι που πέθανε. Είναι μία που έχει γράψει ένα ποίημα... Ε,ε, ένας στρατιωτικός, της στρατιωτικής μουσικής, όταν έφυγε απ' τον στρατό πήγε στην Κεφαλονιά και έγραψε μια μουσική. Αλλά τα λόγια ήταν σαχλαμάρα! [Γελάει] Δεν ήταν τίποτε! Και το διάβασε αυτή, το άκουσε, είπε «Η μουσική είναι ωραία, θα βάλω εγώ μια δική μου, ένα δικό μου...» Και είναι... λόγο. Και υπάρχει αυτό το τραγούδι, είναι το..., κι εγώ το ξεχνώ, δεν το θυμάμαι.

(ΝΣ) Θα μας το δώσεις μετά.

(ΦΝ) Θα σας το δώσω. Αυτό το έχει γράψει αυτή η κυρία, και τη μουσική την έχει γράψει ένας στρατιωτικός, απλός στρατιωτικός, ξέρω 'γω, τι ήτανε, μπορεί να ήτανε και λοχίας, δεν ξέρω τι, ο οποίος ήξερε μουσική όμως. Καλή μουσική. Ναι.

(ΜΡ) Και οι γονείς σας παντρεύτηκαν εδώ στην Αθήνα!

(ΦΝ) Στην Αθήνα. Η μητέρα μου..., άργησαν να παντρευτούνε πάρα πολύ, γι' αυτό και 'γω γεννήθηκα μεγαλύτερος, διότι τότε οι στρατιωτικοί έπρεπε να παντρευτούνε πλούσιες γυναίκες. Έπρεπε να φέρουνε πιστοποιητικά ότι η γυναίκα αυτή έχει πλούτη! Ναι! Ήτανε σπουδαίο πράγμα, ναι. Κάτι άλλο επίσης. Είχανε... ήτανε του ιππικού όσοι ήσανε πλούσιοι, όσοι ήσανε... ναι.

(ΜΡ) Ευκατάστατοι. Υψηλή κοινωνία.

(ΦΝ) Υψηλή κοινωνία, ναι!

(ΜΡ) Και η μητέρα δεν είχε!

(ΦΝ) Ναι, δεν είχε, δεν είχε τίποτα! Αφού η μητέρα της δεν είχε τίποτε; Δεν είχε τίποτε! Ήταν υπηρεσία. Ουσιαστικά υπηρεσία ήτανε σε μία «κυρία των τιμών»! Εκεί που απλώς, απλώς, ας πούμε την είχε και ...

(ΜΡ) Πόσο χρονών δηλαδή ήταν η μητέρα σας όταν παντρεύτηκε;

(ΦΝ) Δεν μπορώ να σας πω, αλλά πρέπει να ήτανε...., όταν παντρεύτηκε πρέπει να ήταν τριάντα ετών!

(ΜΡ) Α, εντάξει, για τα σημερινά δεδομένα... δεν ήταν και τόσο μεγάλη..

(ΦΝ) Ναι είναι μεγάλη, ήταν μεγάλη... Ναι, ήτανε μεγάλη!

(ΝΣ) Είχανε δεσμό χρόνια, δηλαδή;

(ΦΝ) Ναι. Ήταν από τότε που πήγε ο πατέρας μου και σπούδασε στη Γαλλία.

(ΝΣ) Πείτε μας λίγο γι' αυτή την ιστορία.

(ΦΝ) Ε, σπούδασε στη Γαλλία, αλλά...

(ΝΣ) Εκεί γνωριστήκανε ή εδώ;

(ΦΝ) Όχι, με αλληλογραφία! [Γέλια]

(ΜΡ) Με αλληλογραφία γνωρίστηκαν;

(ΦΝ) Όχι.

(ΜΡ) Α, είχαν αλληλογραφία όταν ήταν εκεί, εννοείτε.

(ΦΝ) Αλληλογραφία είχε ο πατέρας μου μόνον με μία κυρία, ξέρετε, αυτούς που πήγαν στη Μικρά Ασία, για να τους τονώσουν το ηθικό, κάνανε αυτό το κόλπο, ας πούμε, να γράφουνε..., παίρναν κοπέλες οι οποίες να γράφουνε, αλλά δεν βάζανε μία, ας πούμε, που ήτανε γιατρός να την βάλουνε σε έναν, ας πούμε εργάτη, να αλληλογραφήσει! Έβαζαν...

(ΜΡ) Του ιδίου...

(ΦΝ) Ναι, ναι. Και εκείνη είπε ότι είναι της..., ξέρω 'γω, τι είπε αυτή, ποιος ξέρει, τι ήτανε και... έγραψε ο πατέρας μου, μαζί είχανε αλληλογραφία. Και υπάρχει αυτή η αλληλογραφία! Ναι! Κάποια αυτή την έχει εκδώσει, αυτή η κυρία, δηλαδή, την έχει εκδώσει. Δεν μπορώ να την εκδώσουμε εμείς. Απαγορεύεται. Την έχει εκδώσει εκείνη, ναι.

(ΜΡ) Ωραία. Παντρεύτηκαν, λοιπόν, εδώ, και έμεναν στο Μεταξουργείο είπατε.

(ΦΝ) Όταν παντρεύτηκαν, ναι, ναι.

(ΜΡ) Εσείς έχετε αδέλφια;

(ΦΝ) Έχω, δεν ζει, έχει πεθάνει ο αδελφός μου. Ήταν μικρότερος, ήταν πολύ μικρότερος.

0:50:54 Μετακόμισε στο Χαλάνδρι το 1941, σε περιοχή που τότε ρίχνανε τα σκουπίδια

(ΜΡ) Και πότε μετακομίσατε στο Χαλάνδρι;

(ΦΝ) Μετακομίσαμε το... ήτανε το '41;

(ΜΡ) Ήταν μετά τον πόλεμο, μετά την κήρυξη του πολέμου δηλαδή ή πριν;

(ΦΝ) Μετά την κήρυξη του πολέμου. Ναι. Φύγανε, ξέρετε τι! Φύγανε πολλοί, βομβαρδιζότανε και αυτά, όπου το κέντρο επειδή υπήρχαν ήταν ο σταθμός, ο σιδηροδρομικός, ή όπως έτσι φύγαν απ' τον Πειραιά πολλοί και ήρθανε εδώ. Να κρυφτούνε, ναι.

(ΝΣ) Είχατε κάποιον γνωστό εδώ ή έτσι...

(ΦΝ) Όχι, είχα έναν, έναν γνωστό που με είχε βαφτίσει, ας πούμε. Έναν Αξιωματικό που με είχε βαφτίσει και είχε εδώ ένα μεγάλο κτήμα και...

(ΜΡ) Εδώ ήρθατε δηλαδή σ' αυτό το...;

(ΦΝ) Όχι, όχι, όχι, όχι! Αυτό ήτανε εδώ πέρα... το Χαλάνδρι ήτανε ... Εδώ ήτανε, πώς το λένε,

(ΝΣ) Χωράφια!

(ΦΝ) Χωράφια! Και ερχότανε και ρίχνανε τα σκουπίδια! Ερχόνταν τ' αυτοκίνητα του Δήμου κι αδειάζαν κι ήταν πάρα πολύ φτηνό! Πάρα πολύ φτηνό! Γιατί ήτανε όλα σκουπίδια! Ναι. Τελείωνε εδώ δηλαδή το Χαλάνδρι. Τελείωνε σ' αυτό το δρόμο. Γι' αυτό έχει άλλο όνομα ο δρόμος αυτός! Συνέχεια του δρόμου έγινε μετά, δεν έχει... Ναι. Εδώ ήτανε το άκρον του Χαλανδρίου. Ναι. Που ήτανε τα σκουπίδια!

0:52:32 Στα χρόνια της κατοχής τραγουδάγανε πολύ. Γλέντια στην αυλή. Πολιτικά ήταν ουδέτεροι. Δεν πήγαν με κανένα.

(ΜΡ) Εσείς, όταν πρωτοήρθατε εδώ στο Χαλάνδρι τι θυμόσαστε δηλαδή; Ήτανε εν μέσω πολέμου.

(ΦΝ) Ναι. Ήταν μέσα του πολέμου, αλλά... και μετά τον πόλεμο το είχε..., είχε ο πατέρας μου, το είχε, έτσι, πλουτίσει με δέντρα, με το..., είχε φίλους που ερχότανε και μένανε εδώ, δηλαδή ερχόντουσαν, τραγουδάγανε... Τραγουδάγανε πολύ! Τ' αδέρφια του ήτανε

τραγουδιστές, της μητέρας μου επίσης τ' αδέρφια. Εκείνοι δεν είχανε φωνή, αλλά είχανε και φέρνανε τραγουδιστές πολλούς. Φέρναν πολλούς. Εδώ ήτανε μια αυλή μεγάλη, δεν είχε γίνει αυτό το σπίτι και ερχόντουσαν Καθαρές Δευτέρες, και γλεντάγανε εδώ πέρα, γλεντάγανε. Να σας πω μερικά άτομα που γλεντάγανε για να καταλάβετε ότι εμείς είμαστε ουδέτεροι κατά κάποιον τρόπο. Δεν πήγαμε με κανένανε.

0:53:49 Ζήτησαν απ' τον πατέρα του να ενταχθεί στα Τάγματα Ασφαλείας. Αρνήθηκε τον «απέπεμψαν». Το επανέφερε ο Τσακαλώτος. Ερχόντουσαν στο σπίτι και τραγουδούσαν ο Τσακαλώτος με τον αδερφό του Φλωράκη και ο θείος του που ανήκε στο ΚΚΕ. Τον θείο τον έστειλαν εξορία, επενέβη ο Τσακαλώτος και τον ελευθέρωσαν

(ΝΣ) Στα χρόνια της Κατοχής αυτά;

(ΦΝ) Και τα χρόνια της Κατοχής και τα χρόνια τα μετά. Ο πατέρας μου παρ' όλο που ήτανε με τον Μεταξά... τον ζήτησαν..., πολιτικοί ήταν αυτοί, τον ζήτησαν να πάει στο... πώς το λένε... στα Τάγματα Ασφαλείας. Και είπε «Όχι!» Και δεν πήγε. Και τον απέπεμψαν. Τον απέπεμψαν. Ναι. Έμεινε αποπεμπμένος μέχρι το... πολλά χρόνια, βέβαια. Τον επανέφεραν, ξέρετε ποιος τον επανέφερε; Τον επανέφερε ο... ο Τσακαλώτος. Είχε γίνει αρχηγός του ΓΕΣ τότε ο Τσακαλώτος, ήρθε απ' την Ιταλία θριαμβευτικά, κι ερχόταν ο Τσακαλώτος εδώ. Ερχότανε κι απ' τη μια μεριά καθόταν ο Τσακαλώτος που ήτανε της Δεξιάς και απ' την άλλη μεριά καθότανε ο αδερφός του Φλωράκη. Που ήτανε... [Γελάει] ... που ήτανε Έφορος. Ο αδελφός του Φλωράκη ήτανε Έφορος. Ερχόντουσαν εκεί και τραγουδάγανε. Μεταξύ τους τραγουδάγανε. Ο δε αδελφός, ο άντρας της αδελφής της μητέρας μου ήτανε..., τέλος πάντων, ανήκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος, όχι στο κόμμα, απλώς τις ιδέες είχε αυτές.

(ΝΣ) Στο ΕΑΜ δεν ήτανε;

(ΦΝ) Ε, μικρός ήταν τότε για να 'ναι στο ΕΑΜ. Τέλος πάντων... κάτι ήταν εκεί και τον στείλανε στην Μακρόνησο. Και όταν το 'μαθε, το 'πε ο πατέρας μου τότε στον Τσακαλώτο λέει «*Τι είν' αυτά που κάνετε!*» ξέρω 'γω, επενέβη ο Τσακαλώτος αμέσως και τον απελευθέρωσε. Τον απελευθέρωσε. Αλλά δεν τον επήρανε στο Δημόσιο. Πήγε στην ΧΡΩΠΕΙ. Ήτανε... πώς το λένε λογιστής. Κι ήτανε στη ΧΡΩΠΕΙ, εργάστηκε στη

ΧΡΩΠΕΙ πολλά χρόνια. Ο θείος μου δηλαδή, ο αδερφός της μητέρας μου.

0:56:11 Στην ταβέρνα της πλατείας Δούρου, με τα ψητά γουρουνόπουλα, ερχότανε ο Γεώργιος Παπανδρέου με φίλους

(ΜΡ) Άρα, επομένως εσείς απ' την περίοδο της Κατοχής, εδώ το Χαλάνδρι τι θυμόσαστε;

(ΦΝ) Το Χαλάνδρι; Να σας πω. Είχε μία ταβέρνα στην Πλατεία του Χαλανδρίου, τη δεύτερη πλατεία που λένε τώρα Δούρου. Λοιπόν στην Πλατεία Δούρου την είχε κάποιος εκεί που είχε γουρουνόπουλα κι έκανε. Κι εκεί ερχότανε ο Παπανδρέου, ο Γεώργιος Παπανδρέου με τους πολύ δικούς του φίλους και τρώγανε γουρουνόπουλο.

(ΝΣ) Ο Μίμης!

(ΦΝ) Ο Μίμης, όχι, ο «Μίμης» ήταν άλλος. Ήτανε... σε άλλο στενό. Λοιπόν...

(ΓΚ) Στο στενό ήταν «Ο Μίμης» ανάμεσα Πλατεία Δούρου και...

0:56:58 Η ψηφοφορία στην ταβέρνα για αποφασιστεί με ποιον θα πολιτευτεί ο Παπανδρέου

(ΦΝ) Ναι. Κι ερχότανε ο ... ερχότανε ο αυτός ο... Παπανδρέου εδώ και κάποτε όταν κατέβηκε στις εκλογές ο Παπάγος, έφυγε από το Στρατό και κατέβηκε σε εκλογές, είπε στον Παπάγο να φάει μαζί του. Και ο Παπανδρέου δεν τον ήθελε, αλλά απ' την άλλη μεριά έβλεπε το ρεύμα ότι ήτανε ... και σου λέει «*Να μην πάω μαζί τώρα κι εγώ...*» και δέχτηκε με τον όρο ότι δεν θα μετέχει στο κόμμα αλλά απλώς θα συνεργάζεται με το κόμμα. Αλλά και πάλι φοβήθηκε και κάλεσε τους... εκείνους τους φίλους τους δικούς του, τους οποίους καλούσε κάθε φορά όταν ήθελε να... κάτι, κάτι πολιτικό να πει, να συζητήσει. Κι ήτανε γνωστό αυτό, έπρεπε να φύγουν όλοι μακριά, κανένα τραπέζι άλλο, γιατί μιλούσε ο Παπανδρέου με τους φίλους του. Και εκεί, σ' εκείνο το μαγαζί που σας λέω τώρα, το... , πώς το λέγανε, το ξεχνάω, σ' εκείνο το μαγαζί ο Παπανδρέου είπε... ο ένας του 'λεγε έτσι κι ο άλλος αλλιώς, λέει «*Εκλογές να κάνουμε, βάλτε, γράψτε ψήφο, γράψτε στα ψηφοδέλτια...*» λέει «... ποιος θέλει να πάω με τον Παπάγο και ποιος δεν θέλει.» Και με μία ψήφο πήγε με τον Παπάγο. Ο Παπανδρέου. Πήγε... και πήγε με τον Παπάγο.

0:58:48 Το περιστατικό με τους Ιταλούς και τα σταφύλια. Η πείνα μεγάλη. Ο άνθρωποι έψαχναν στα σκουπίδια

(MP) Α, τι άλλο θυμόσαστε, έτσι, απ' την εποχή αυτή; Για το Χαλάνδρι. Θυμόσαστε, εσείς πώς περάσατε εκείνη την εποχή, ξέρω γω, όλα αυτά με την πείνα, με τις δυσκολίες...

. (ΦΝ) Ναι, είχε πείνα. Είχε πείνα μεγάλη. Είχε πείνα μεγάλη, αλλά εμείς εδώ ερχόμαστε και φυτεύαμε διάφορα, πατάτες και τέτοια και δίναμε και στους άλλους, που στην Αθήνα πεινάγανε οι πιο πολλοί. Ο πατέρας μου επειδή ήταν ιταλικής καταγωγής ήξερε πολύ καλά ιταλικά. Και είχε βάλει εδώ και σταφύλια, τρώγαμε και τα λοιπά. Και ήρθε μία φορά, πότε ήταν όμως; Πριν πάει στο Ζέρβα ήταν. Ήταν πολύ νωρίς. Ήρθε εδώ και είχαν βγει για πρώτη φορά τα σταφύλια και βρήκε κάτι Ιταλούς μέσα, που κόβανε σταφύλια και τρώγανε. Και πήγε, μιλούσε τόσο καλά τα ιταλικά, που αυτοί νομίσανε ότι ήταν αξιωματικός και άρχισε να τους βρίζει, αλλά με βρισιές που μόνο οι Ιταλοί μπορούν να τις πούνε, και πήγανε εκεί, κάνα δυο τρεις χαιρετούσαν και λέγανε «*Συγγνώμη, δεν θα το ξανακάνουμε, μας συγχωρείτε, πάρτε τα πίσω...*» [Γελάει] Ενώ ήτανε δικά μας. Αυτά τα πήραμε και τα δώσαμε αλλού.

(ΝΣ) Δηλαδή τον καιρό της Κατοχής πήρατε αυτό το σπίτι, εδώ.

(ΦΝ) Όχι. Αυτό το χτίσαμε. Το χτίσαμε, ναι.

(MP) Υπήρχανε εδώ άνθρωποι, ας πούμε, που πεινούσανε, που ήτανε στο δρόμο, που ψάχναν στα σκουπίδια, έπεσαν τέτοιοι άνθρωποι στην αντίληψή σας;

(ΦΝ) Στην Κατοχή, ναι!

(MP) Εδώ στο Χαλάνδρι.

1:00 56 Η παρέλαση των Άγγλων (Σκωτσέζων;), το χειροκρότημα των παιδιών και οι σοκολάτες

(ΦΝ) Στην Κατοχή, ναι! Κάτι άλλο που θυμάμαι, είναι ότι τότε που ήρθανε οι ... ήρθανε οι Άγγλοι, ήρθε ο Τσόρτσιλ με μερικές μονάδες, οι οποίες δεν ήταν αγγλικές, όμως, αλλά δεν μπορώ να θυμηθώ τι ήτανε... Μπορεί να 'τανε Νεοζηλανδοί; Μπορεί να ήτανε Αυστραλοί; Μπορεί να ήτανε Καναδοί; Δεν ξέρω. Άγγλοι δεν ήτανε, πάντως. Μπορεί να ήταν και Σκοτσέζοι όμως! Όπως κάποιος μου είπε μετά ότι μάλλον ήτανε

Σκοτσέζοι. Λοιπόν, αυτοί κάνανε κάτι..., κάτι..., αυτά, πώς τα λένε... για να μαθαίνουνε τα διάφορα....

(MP) Ασκήσεις.

(ΦΝ) Ασκήσεις, ναι, ας πούμε, ναι, κάνανε, και τραγουδάγανε συνέχεια ένα τραγούδι που είναι Σκωτικό! Η κόρη μου είναι στην Αγγλία και το 'ξέρει αυτό. Λοιπόν, το Σκωτικό αυτό τραγούδι στα ελληνικά λέει ε, ε, ε,... πώς το λένε, πώς το λένε [Παύση] ... δεν το θυμάμαι τώρα, και το τραγουδάγανε όταν κάνανε... κάνανε αυτά, παρελάσεις και τέτοια... Και θυμάμαι ότι ήτανε..., αυτό το τραγούδι το θυμάμαι, αλλά τώρα δεν μπορώ να το θυμηθώ, και θυμάμαι ότι ... [Παύση] ... μας ..., τους χειροκροτούσαμε, παιδάκια ήμασταν, και περνάγανε αυτοί τραγουδώντας και τους χειροκροτούσαμε. Και αυτοί αρχίσανε, βγάλανε σοκολάτες που είχανε μέσα στις τσέπες τους και μας τις πετάγανε. Και θυμάμαι που πετάγανε τις σοκολάτες. Αυτοί! Πρέπει να ήτανε Σκωτσέζοι, όμως, γιατί το τραγούδι είναι Σκωτικό. Είναι το... το «Τιπερέρι» λέγεται το τραγούδι. Το «Τιπερέρι» είναι ένα χωριό της Σκωτίας και όταν πας είναι μακρύς ο δρόμος για το Τιπερέρι. Ναι. Είναι πολύ μακρύς για να πας. «Ιτς ε λονγκ γουέι του Τιπερέρι, ιτς λονγκ γουέι του γκούου!» Είναι μακρύς ο δρόμος για το Τιπερέρι. Και μόλις το λέγανε αυτό εμείς τους χειροκροτούσαμε και το 'χανε μάθει και το 'χαμε μάθει, γιατί μόλις θα λέγανε αυτό το τραγούδι και λέει η κόρη μου «*Σίγουρα ήτανε Σκωτσέζοι και μόλις το λέγανε σας πετάγανε τις.... σοκολάτες!*» Ναι!

(MP) Αυτό στη διάρκεια της Κατοχής, δηλαδή.

(ΦΝ) Ναι, της Κατοχής.

(MP) Σκωτσέζους στην Κατοχή, εδώ;

(ΦΝ) Όχι!

(MP) Ήρθανε μετά την Κατοχή!

1:04:19 Η διαφορά μεταξύ Αυστριακών και Γερμανών. Οι Αυστριακοί ήταν κύριοι

(ΦΝ) Ήρθανε μετά την Κατοχή. Ήρθανε με τον Τσόρτσιλ! Κάτι άλλο που στην Κατοχή, τότε έλειπε βέβαια ο πατέρας μου, είδα, ήτανε μία διαφορά μεταξύ Αυστριακών, τους οποίους είχαν καταλάβει οι Γερμανοί, και Γερμανών. Καμία σχέση δεν είχανε! Οι Αυστριακοί ήτανε κύριοι. Οι άλλοι ήτανε... γαϊδουροειδείς!

(ΝΣ) Εδώ στο Χαλάνδρι είχανε έρθει Γερμανοί και Αυστριακοί...

(ΦΝ) Ναι, είχανε έρθει, και είχανε και με κάτι Σώματα, ναι είχανε και κάποιους Αυστριακούς. Τους οποίους θυμάμαι καλά. Οι οποίοι ήτανε ευγενέστατοι.

(ΓΚ) Πώς τους ξεχωρίζατε τους Αυστριακούς;

(ΦΝ) Τίποτα φοράγανε γερμανικές στολές.

(ΜΡ) Ναι, λέω, πώς ξέρατε ότι ήτανε Αυστριακοί;

(ΦΝ) Δεν μπορώ να σου πω, δεν μπορώ να θυμηθώ, άμα έβλεπες ότι ήταν κάποιος πολύ καλός ... Ναι. Μια φορά, μια φορά τους ξεχωρίσαμε.

1:05:23 Ποδοσφαιρικός αγώνας μεταξύ Γερμανών & Αυστριακών. Κάποιος που χειροκρότησε τους Αυστριακούς, έφαγε πολύ ξύλο από τους Γερμανούς

(ΦΝ) Εκεί που πήγαινε ο Παπανδρέου και έτρωγε σουβλάκια, ε... γουρουνόπουλα, εκεί ήτανε ένα γήπεδο. Και σ' αυτό το γήπεδο είχανε βάλει δυο στύλους απ' τη μια και δύο απ' την άλλη και παίζανε ποδόσφαιρο. Οι Γερμανοί με τους Αυστριακούς. Λοιπόν, πήγαμε και 'μεις να δούμε. Εγώ μικρό παιδί ήμουνα, δενμίλαγα, τελείωσε, δενμίλαγα. Κι ο φίλος μου δενμίλαγε, αλλά ο αδελφός του που ήταν μεγαλύτερος καιμίλησε! Τι έγινε. Αυτοί παίζανε, οι Γερμανοί με τους Αυστριακούς, είχανε χωριστεί στα δύο. Και σε κάποια φάση οι Αυστριακοί βάλανε τα γκολ στους Άγγλους... Στους Γερμανούς! Και αυτός χειροκρότησε. Και ήρθανε οι Γερμανοί, αλλά όχι οι Αυστριακοί, ήρθαν οι Γερμανοί και τον πλακώσανε στο ξύλο, κάτι καρπαζιές και κάτι κλωτσιές... [Γελάει] Εμείς φύγαμε και λέγαμε «Εμείς δεν είπαμε τίποτα, δεν κάναμε τίποτα! Δεν κάναμε...» και αυτός έφαγε πάρα πολύ ξύλο διότι, διότι... [Γελάει] ... χειροκρότησε τους Αυστριακούς! [Γελάει] Ναι, αυτό έκανε. [Γελάει] Οι Αυστριακοί ήτανε πολύ καλοί! Πάρα πολύ καλοί! Πάρα πολύ καλοί!

(ΝΣ) Εκείνη την εποχή πηγαίνατε και σχολείο, έτσι;

(ΦΝ) Ε,ε,ε... πηγαίναμε και δεν πηγαίναμε.

1:07:12 Τα σχολεία που φοίτησε. Ο καθηγητής Παπαδάτος

(ΝΣ) Πού ήτανε, σε ποιο σχολείο πρωτοπήγατε;

(ΦΝ) Στην Αθήνα πήγαινα στην Αθήνα, αλλά .. στο πρώτο σαν Νηπιαγωγείο που ήτανε. Εδώ όταν ήρθα επήγα σε ένα ιδιωτικό σχολείο...

(ΝΣ) Στο Χαλάνδρι;

(ΦΝ) Στο Χαλάνδρι. Ιδιωτικό σχολείο ήτανε, το λέγαν «ΦΩΣ», το λέγανε, και πήγα στο «ΦΩΣ». Μετά έφυγα απ' το «ΦΩΣ» και πήγα στο Χαλάνδρι. Που μεγάλωσα. Μεγάλωσα και πήγα.

(ΜΡ) Στο Γυμνάσιο πού πήγατε;

(ΦΝ) Στο γυμνάσιο πήγα στου Χαλανδρίου.

(ΝΣ) Στην Πλατεία Δούρου;

(ΦΝ) Στην Πλατεία Δούρου, ναι.

(ΝΣ) Θυμάστε...

(ΦΝ) Στην Πλατεία Δούρου, ναι. Εκεί ήταν το σχολείο μας, ναι. Στην Πλατεία Δούρου, από εκεί, έχω πολλές αναμνήσεις. Και πήγε ο... , θυμάμαι τον... τον Διευθυντή εκεί του σχολείου, που ήτανε, Παπαδάτος λεγόταν, και ήταν απ' την Λευκάδα.

(ΝΣ) Ποια χρονιά πήγατε στο Γυμνάσιο;

(ΦΝ) Στο Γυμνάσιο επήγα... [κάνει υπολογισμούς]... να σας πω τώρα ότι επήγα το '44, '45;

(ΝΣ) Οπότε ακόμα ήτανε πείνα και Κατοχή.

(ΦΝ) Ναι, έχασα μία τάξη. Αρά ήταν το '44. Ναι το '44 ήτανε. Και πήγε ο..., πήγαμε στο Γυμνάσιο, και ήρθε ο μαθηματικός στην τελευταία τάξη, και ... [Γελάει] ... ακόμη δεν είχε τελειώσει ο πόλεμος ο... ε...,ε..., πώς να τον πούμε, άλλοι τον λένε έτσι, άλλοι αλλιώς! Τέλος πάντων, πόλεμος μεταξύ Ελλήνων ήτανε.

(ΜΡ) Τον εμφύλιο λέτε.

(ΦΝ) Ναι! Και ήρθε ο Παπαδάτος και λέει «Να δούμε...» λέει «... τι ξέρετε...» λέει «... και τι έχετε μάθει για να μας πείτε..» λέει. Πρώτη φορά ήρθε ο καθηγητής αυτός, από τη Λευκάδα. Και έγραψε κάτι στον πίνακα. Και είπε να το γράψουμε και εμείς, να το κάνουμε, να το λύσουμε κι εμείς. Και σηκώνει ένας το χέρι του, καθότανε στο πρώτο θρανίο, ο οποίος ήταν μεγάλος, προφανώς είχε πάει... [Γελάει] ... σ' έναν από τους πολέμους αυτούς, αποκλείεται δηλαδή, γιατί εγώ ήμουνα μικρό παιδί, δεν

μπορεί..., αυτός ήταν μεγάλος, φαινότανε ότι ήταν μεγάλος. Σήκωσε το χέρι του... «*Τι θες βρε παιδί μου;*» λέει... [Γελάει] «*Δεν μας γράφεις, κύριε Καθηγητή...*» λέει, έτσι του μίλησε, «... δεν μας γράφεις και τη λύση τώρα για να το γράψουμε;] λέει «*Να σας τη γράψω!*» λέει κι αυτός, λέει «*Να σας τη γράψω!*» Κι έγραψε τη λύση ο Παπαδάτος, έγραψε τη λύση! [Γελάει] Και το θυμάμαι τώρα το παιδί αυτό που μας έσωσε διότι «*Μας γράφεις...*» λέει «... *τώρα και τη λύση;* Τι θα γράψουμε...» λέει «... τι να κάνουμε άλλο!»

1:10:00 Δύο πράγματα θυμάται. Την κηδεία του Παλαμά και την απελευθέρωση. Στην κηδεία του Παλαμά ήταν παρών. Γερμανός κατέθεσε στεφάνι

(MP) Την απελευθέρωση την θυμόσαστε καθόλου;

(ΦΝ) Ναι. Δύο πράγματα θυμάμαι. Την κηδεία του Παλαμά και την απελευθέρωση. Έγινε η απελευθέρωση, πραγματική δηλαδή, έτσι με τον Πρωθυπουργό μπροστά, έγινε στην Ακρόπολη. Στην Ακρόπολη. Μερικοί λένε στην πλατεία..., πώς το λέμε ... στο... στο ξενοδοχείο της Μεγάλης Βρετανίας, αλλά αυτό ήτανε μετά που έβγαλε λόγο. Αυτός παρουσιάστηκε στην Ακρόπολη. Στην Ακρόπολη παρουσιάστηκε ο Παπανδρέου, πρώτη φορά και μίλησε καταπληκτικά! Δηλαδή έκλαιγε ο κόσμος. Έκλαιγε ο κόσμος. Δεν μπορώ να... κάπου την έχω γραμμένη, δεν μπορώ να τη θυμηθώ. Πραγματικά, την..., την...

(MP) Την ομιλία;

(ΦΝ) ...ε...,ε... αυτή που έκανε, την ομιλία, στην Ακρόπολη. Και είδα τον κόσμο, πολύ κόσμο. Τίποτε άλλο.

(ΝΣ) Πού ήσασταν όταν μάθατε τα νέα της απελευθέρωσης;

(ΓΚ) Για τον Παλαμά ή για την απελευθέρωση λέτε τώρα;

(ΦΝ) Για την απελευθέρωση! Κοιτάχτε, δεν μπορώ να θυμηθώ πού ήμουνα. Όχι, Δεν μπορώ να θυμηθώ! Θυμάμαι μόνο ότι περίμενα να έρθει ο πατέρας μου, με τον Τσακαλώτο; Ξέρω 'γω, κάτι τέτοια εκεί το θυμάμαι αλλά δεν μπορώ να θυμηθώ περισσότερα.

(MP) Ο κόσμος πώς αντιδρούσε; Θυμόσαστε;

(ΦΝ) Πανηγύριζε! Πανηγύριζε! Πανηγύριζε, πανηγύριζε! Λίγες μέρες μετά, όμως, όταν πήγε να μιλήσει στην Μεγάλη Βρετανία, σηκώθηκα κι έφυγα γιατί φοβήθηκα γιατί άρχισαν και πέφτανε και πιστολιές! Και

πέφτανε και πιστολιές. Και βρίζανε τον Παπανδρέου. Μου 'χει μείνει η βρισιά που του είπανε «*Παπανδρέου παπατζή, Χίτης ήσουνα και συ!*» [Γελάει] Μου 'χει μείνει αυτό...

(ΝΣ) Ήσασταν εκεί εσείς και ακούγατε.

(ΦΝ) Ναι! Τρόμαξα! Τρόμαξα και σηκώθηκα κι έφυγα. Δεν μπορούσα να Αυτό έγινε στην Μεγάλη Βρετανία. Στην Ακρόπολη όμως έγινε πραγματικά, έτσι, ήταν μια...

(ΝΣ) Είχατε πάει στην Ακρόπολη.

(ΦΝ) Ναι, όχι όμως στην Ακρόπολη απάνω, όχι, πού να πας εκεί ήτανε κόσμος μεγάλος! Εμείς ήμαστε κάτω πολύ κάτω. Και είδα τον κόσμο που πανηγύριζε και τα λοιπά. Κι εκείνο που είδα καλά, γιατί ήμουνα μεγάλος πια, ήτανε στον... στην... στον θάνατο του Παλαμά. Ναι. Αυτό ήταν το κάτι άλλο!

(ΜΡ) Κάπου διάβασα...

(ΦΝ) Από εμένα;

(ΜΡ) Κάτι έπεσε στην αντίληψή μου ότι ήσασταν εκεί, με την κηδεία του Παλαμά. Ή όχι;

(ΦΝ) Ήμουνα! Ναι, ήμουνα! Ήμουνα! Ήμουνα αλλά μαζεύτηκε τόσος πολός κόσμος που αναγκάστηκα να φύγω, να πάω λίγο πίσω, και να είμαι εκεί που ήτανε τα σκαλιά που είναι η είσοδος, η είσοδος εκεί του καφενείου, ας πούμε. Εκεί. Ενώ η κηδεία έγινε πολύ κάτω.

[Ακούγεται ήχος κινητού τηλεφώνου]

[Παύση έως το 1:15:06]

(ΦΝ) Λοιπόν, στην περίπτωση αυτή του Παλαμά, πραγματικά το χάρηκα. Διότι αυτοί που κρατάγανε το φέρετρο ήτανε τέσσερις, ήτανε ένας, ένας ήτανε ε,ε, πώς το λένε, της τελευταίας τάξεως του Πανεπιστημίου, ένας ήτανε... φοιτητής και οι άλλοι τρεις ήτανε τρεις μεγάλοι των γραμμάτων μας. Ο ένας ήτανε, θυμάμαι καλά, τον γνωρίζω, ήτανε... ο ... αυτός από την Μυτιλήνη... ο...

(ΝΣ) [Ο Μυριβήλης;

(ΦΝ) ... όχι ο Μυριβήλης, ήτανε ένας άλλος, που ήτανε δύο..., τους έχω γραμμένους όμως, όταν θα σας δώσω το χαρτί θα το δείτε. Θα σας δώσω το χαρτί να το δείτε. Λοιπόν, αυτοί..., πρώτα απ' όλα εμίλησε,

πρώτος εμίλησε ο Σκίπης . Αλλά σκεπάστηκε η φωνή του Σκίπη. Κανείς δεν μιλάει για τον Σκίπη. Απήγγειλε ένα ποίημα. Το οποίο αν δεν είχε απαγγείλει ο Σικελιανός θα το λέγανε «*Τότε ο Σκίπης είπε αυτό!*» Έχει... υπάρχει αυτό το ποίημα, αλλά μπροστά στο ποίημα του Σικελιανού, δεν... δεν... έχεις να πεις τίποτε. Και ήτανε αυτοί οι τέσσερις, τον πήγανε... και θυμάμαι ότι το ποίημα, ακουγόταν η φωνή του Σικελιανού, η φωνή του Σικελιανού, την ακούω ακόμα! Την ακούω ακόμα! Τη φωνή του Σικελιανού στο ποίημα αυτό που απήγγειλε. Ήταν το κάτι άλλο, ήτανε! Και εκεί στάθηκε όλος ο κόσμος, ας πούμε και μετά την ταφή, φύγανε όλοι, σημειωτέον όμως, πρέπει να το πούμε, ένας Γερμανός κατέθεσε ένα στεφάνι. Είχε εντολή από τον Χίτλερ, λέει, να καταθέσει στεφάνι. Κατέθεσε στεφάνι και έφυγε αμέσως. Φοβήθηκε; Δεν ξέρω. Πάντως ήτανε Γερμανός, τον είδα καθαρά, και κρατούσε ένα στεφάνι μεγάλο, πολύ πλούσιο στεφάνι και έφυγε μετά. Αλλά τα..., αυτά τα..., ο κόσμος, ο κόσμος αυτός να χυθεί, τόσος κόσμος, τόσος κόσμος! Και λίγο παρακάτω, λίγο παρακάτω, όταν πήγαμε να φύγουμε, ήτανε έφιπποι Ιταλοί.

(ΝΣ) Εσείς πώς πήγατε, μόνος σας, με παρέα ή με τον πατέρα;

(ΦΝ) Όχι. Με πήρε ο πατέρας μου, με πήρε ο πατέρας μου. Και μου ‘πε «*Κάτσε εδώ εσύ και θα πάω εγώ κοντά.*» Και πήγε και..., μάλιστα, εγώ δεν την γνώριζα, μου ‘πε «*Δεν είδες με ποια μιλούσα;*» Ήτανε η Κοτοπούλη. Η Κοτοπούλη ήτανε που μιλούσε, και...

[παύση]

(ΦΝ) ...και... ποιος άλλος..., ποιον άλλον... ήταν κι ένας άλλος από τους ποιητές τους μεγάλους. Ίσως ο Σκίπης να ‘τανε.. Δεν θυμάμαι. Πάντως την Κοτοπούλη τη θυμάμαι!

(ΓΚ) Ο πατέρας σας πότε γύρισε από τον Ζέρβα;

(ΦΝ) Ε,ε,ε εγύρισε..., τώρα θα σας πω... Ήτανε...

(ΓΚ) Είχαν φύγει οι Γερμανοί;

(ΦΝ) Όχι.

(ΓΚ) Α, ήρθε πριν.

(ΦΝ) Ήρθε πριν. Ήρθε πριν διότι... αυτοί τσακωθήκανε με τα ... Υπήρχανε δύο ομάδες. Η ομάδα του Ζέρβα και... η άλλη η κομμουνιστική ομάδα. Η οποία...

(ΝΣ) Ο ΕΛΑΣ.**1:19:55 Ο Ζέρβας στέλνει πίσω στην Αθήνα τον πατέρα του. Το χειρόγραφο σημείωμα του Ζέρβα.**

(ΦΝ) Ναι, ναι, η οποία είχε ζητήσει, είχε ζητήσει να έχει, μεγαλύτερη..., μεγαλύτερη..., περισσότερο κόσμο από τον... απ' αυτόν που θα έχει ο Ζέρβας. Του είπε ο Ζέρβας *«Εγώ έχω λιγότερο. Έλα εσύ με το μεγαλύτερο»* Και πήγε λέει και ήρθε και όταν ήρθε είπε *«Θα... στείλεις πίσω, άμα θέλουν να πολεμήσουν να πάνε στην Αθήνα να πολεμήσουνε, θα πάνε στην Αθήνα.»* Και έδωσε στο Ζέρβα μερικά ονόματα. Τα οποία εγώ δεν ξέρω. Ξέρω όμως ότι ήτανε και ένα του πατέρα μου, το όνομα. Που έφυγε και μάλιστα ο Ζέρβας, ευτυχώς δηλαδή, που του είπε *«Δώσε μου ένα χαρτί που να λέει ότι με διώχνεις, ή ότι για κάποιον λόγο φεύγω.»* Και έχω αυτό το κειμήλιο που λέει ακριβώς, χειρόγραφο μάλιστα το γράφει ο Ζέρβας, λέει ότι *«Εξηναγκάσθην και προκειμένου να αποτύχει το εγχείρημα, το οποίο θέλουμε όλοι, καλό θα είναι να αποχωρήσουν ο τάδε, ο τάδε, ο τάδε, ο τάδε, ο τάδε!»*

(ΝΣ) Μας το δίνετε αυτό να το σκανάρουμε; Να το έχουμε;

(ΦΝ) Ε...,ε... , το δικό μου, το δικό μου όνομα, του πατέρα μου το όνομα, βεβαίως!

(ΝΣ) Ναι, αυτό το κείμενο, τα άλλα μπορείτε να..., να τα κρύψουμε...

(ΦΝ) Ναι εντάξει, μπορεί να σας το δώσω. Βεβαίως! Βεβαίως! Γιατί; Για όνομα του θεού!

1:22:12 Οι Γερμανοί πήραν ομήρους απ' το Χαλάνδρι**(ΜΡ) Εδώ στο Χαλάνδρι είχατε γνωρίσει άλλους αντάρτες, υπήρχαν... Τι γινόταν στην διάρκεια του εμφυλίου;**

(ΦΝ) Κοίταξε να δεις, στο Χαλάνδρι έγινε από την ... αριστερά, ένα μεγάλο λάθος. Κάτι που δεν έγινε στην Καισαριανή. Στην Καισαριανή την μάχη την έκαναν οι αριστεροί! Πώς να το κάνουμε τώρα! Να πούμε ψέματα; Είχε πάρει κι άλλα μέρη...

(ΝΣ) Την αντίσταση, ναι.

(ΦΝ) Την αντίσταση την έκαναν οι αριστεροί. Εδώ, στο Χαλάνδρι, για κάποιον λόγο, δεν ξέρω για ποιο λόγο, ε,ε... ξέρετε υπάρχουν σε όλες τις ... φάρες, υπάρχουνε διάφοροι τύποι. Σ' αυτή, στο Χαλάνδρι ειδικά! Στο Χαλάνδρι ειδικά! Γιατί δεν έγινε και στην Κηφισιά; Γιατί δεν έγινε στην

Κηφισιά; Να πιάσουνε την γυναίκα του Μεταξά! Γιατί; Την πιάσανε, την πήραν, της κάνανε μια ανάκριση και την αφήσανε σπίτι της.

(MP) Εδώ τι έγινε;

(ΦΝ) Εδώ έγινε σφαγή μεγάλη! Ήτανε... ήτανε, κοιτάξτε! Είχε έρθει, είχαν έρθει στα χέρια τους κάποιων ανθρώπων που δεν είχανε... δεν είχανε αυτό που... , ξέρω 'γω, που έχουμε οι περισσότεροι, ας πούμε τώρα που... Δεν ξέρω γιατί κάναν αυτό το πράγμα.

(ΝΣ) Μπορείτε να μας πείτε, τι ακριβώς κάνανε;

(ΦΝ) Ε,ε,.. να σας πω. Ε,ε,ε,... γιατί αυτοί που τους πήρανε ομήρους δεν ήτανε όλοι κακοί!

(MP) Δηλαδή πήραν ομήρους απ' το Χαλάνδρι.

(ΦΝ) Ναι.

(MP) Οι αντάρτες που ήτανε πού; Στην Πεντέλη!

(ΦΝ) Δεν ξέρω, στο Χαλάνδρι ήτανε πάντως. Αλλά κοιτάξτε να δείτε, δεν μπορεί να ήτανε στο Χαλάνδρι μόνο, έτυχε αυτό να είναι... και αλλού, ας πούμε, ενώθηκαν όλοι! Δεν μπορώ να το καταλάβω αυτό! Ε..,ε,... ήτανε..., κοιτάξτε να δείτε, τώρα δεν θα το πιστέψετε, τέλος πάντων... αν το πιστέψετε, το πιστέψατε...

(MP) Θα το κρίνουμε δηλαδή εμείς.

1:25:00 Τρία άτομα μπήκαν στο σπίτι και πήραν τους γονείς για ανάκριση. Την μητέρα την μετέφεραν σε χωριό και προσποιούμενη κάποια άλλη κατάφερε να γυρίσει σώα.

(ΦΝ) Ναι! Ο πατέρας μου ήτανε στο φρουραρχείο του Παπανδρέου. Δεν σημαίνει ότι ήταν Παπανδρεϊκός! Σου λέω ήτανε στο φρουραρχείο του Παπανδρέου! Είχε το βαθμό του ταγματάρχη ή του αντισυνταγματάρχη, δεν θυμάμαι, και ... όχι, όχι... και ήτανε στο Φρουραρχείο του Παπανδρέου. Εδώ στο Χαλάνδρι δεν υπήρχε φόβος. Δηλαδή γιατί δεν υπήρχε φόβος, θα μας έπαιρνε δηλαδή ο πατέρας μου, ξέρω 'γω, κάποιος άλλος θα έλεγε «Να φύγετε!» Αλλά ένα βράδυ, μιλάμε για βράδυ, νύχτα δηλαδή, έσπασαν την πόρτα και μπήκανε τρεις, ο ένας φορούσε σκούφο. Δεν μπορούμε να ξέρουμε ποιος ήτανε. Οι άλλοι δυο είχανε κακό τέλος. Διότι κάπου αλλού που πήγανε και κάνανε το ίδιο, τους σκότωσαν μετά άνευ δίκης και... εν πάση περιπτώσει! Αυτοί λοιπόν οι τρεις ήρθαν εκεί...

(MP) Στο σπίτι σας.

(ΦΝ) Στο σπίτι μας... ζήτησαν το γραφείο, ξέρω 'γω, το σπάσανε, κλωτσάγανε το ένα, κλωτσάγανε το άλλο... Είχαμε έναν σκύλο. Ο σκύλος ήταν απ' έξω, ας πούμε, και γάβγιζε, και πήγε... τώρα η μητέρα μου; Νομίζω η μητέρα μου πήγε... Πήγε και τον έδεσε για να μην φωνάζει. Και λέει «*Ε, ελάτε...*» λέει «*...μια ανάκριση θα κάνουμε, και θα γυρίσετε στο σπίτι.*» Ε, εγώ έμεινα εκεί με τον αδερφό μου, μείναμε και περιμέναμε μέχρι το πρωί.

(MP) Πήραν την μητέρα σας δηλαδή.

(ΦΝ) Ναι, πήραν την μητέρα μου. Την οποία επήρανε και πήγανε μέχρι το... μέχρι ένα χωριό που είναι το ... έξω από τη Λειβαδιά. Μεταξύ Θηβών και Λειβαδιάς! Και σ' εκείνο το χωριό, όταν τους πηγαίναν σε χωριό από χωριό, τους παρέδιδαν στο άλλο χωριό. Δεν ήταν όλοι οι ίδιοι. Δηλαδή τους πήγαν μέχρι την Κηφισιά, τους πήραν οι Κηφισιώτες, ας πούμε, ξέρω 'γω. Εκεί τους πήγανε. Μεταξύ Θηβών και Λειβαδιάς. Εκεί, λοιπόν, ένας, ο οποίος ήτανε και νεαρός, ήτανε νεαρός, όπως είπε και η μητέρα μου, νεαρά ήταν κι εκείνη, της λέει, γιατί την πήγαινε με τα πόδια, μέσω του βουνού, μέσω της Πάρνηθος, ας πούμε εκεί, και πολλές μέρες. Λέει «*Τι έχουν τα πόδια σου;*», ξέρω 'γω, τη ρώτησε... είπε τι έχει, «*Πώς σε λένε;*» λέει. Και η μητέρα μου νόμιζε ότι έκανε το λάθος να πει «*Νόμπελη!*». «*Η Νόμπελη;*» Μόλις άκουσε αυτός «*Νόμπελη*» «*Νόμπελη!*» λέει «*Πω, πω...*» λέει «*... τι έπαθα! Τι θα μου κάνουν τώρα! Νόμπελη;*» λέει. «*Δεν μου λες...*» λέει «*... κυρά μου! Τον Νόμπελη...*» λέει «*... που είναι στο Παγκράτι...*» Λέει «*Ποιον απ' όλους;*» λέει η μητέρα μου. Ήταν και πονηρή! «*Είναι και πολλοί!*» Λέει «*Τον τσαγκάρη!*» «*Είμαι η γυναίκα του!*» «*Η γυναίκα...*» λέει «*.. του τσαγκάρη του Νόμπελη είσαι;*» Λέει «*Ναι!*» Και άρχισαν, λέει, φώναζε και τους άλλους κι άρχισαν και βρίζανε... και λέγανε «*Τους που... τους έτσι, τους αλλιώς...! Τους δικούς μας ανθρώπους...*» λέει «*... φέρανε εδώ πέρα...*» λέει, «*... αϊ από 'κει πέρα...*» λέει «*... πήγαινε εκεί πέρα στο σχολείο!*» ξέρω 'γω. «*Έχεις...*» λέει, «*... κανέναν γνωστό εδώ πέρα;*» «*Όχι!*» λέει «*Δεν έχω!*» «*Ε, να σε πάω εγώ...*» λέει «*...σε ένα σπίτι ...*» Την πήγαν εκεί σ' ένα σπίτι στη Θήβα, ξέρω 'γω, και της φτιάξανε τα πόδια, ας πούμε, κάτι κάνανε εκεί. Αλλά..., βλέπετε ήταν και μερικοί άνθρωποι, οι οποίοι δεν περιμένανε τέτοιο πράγμα, ας πούμε. «*Τι είναι αυτοί...*» λέει «*Τι είναι αυτοί να φέρουν τους ανθρώπους εδώ πέρα!*» «*Άντε...*» λέει «*... φύγε,*

πήγαινε!» [Γελάει] «Πήγαινε στο καλό!» ξέρω 'γω τι της είπε, να πούμε... Δηλαδή, βλέπετε, αυτοί, υπήρχαν μερικοί, οι οποίοι ήτανε φανατικοί και πώς θα σκοτώσουνε και πώς θα πνίξουνε...

(ΝΣ) Καλά της φερθήκανε!

(ΦΝ) Ε;

(ΝΣ) Καλά της φερθήκανε, γενικά!

(ΦΝ) Καλά! Όχι, βεβαίως! Αφού της γλίτωσαν απ' τη ζωή! Για όνομα του θεού! Όχι, γλίτωσε απ' τη ζωή! Βεβαίως!

1:31:19 Στο Χαλάνδρι εκτέλεσαν δύο. Ο ένας ήταν ο Καρελλάς, ο άλλος ο γιος ενός εφημεριδοπώλη. Η οδός Καρελλά

(ΝΣ) Εδώ άλλους Χαλανδραίους πιάσανε με τον ίδιο τρόπο, έτσι...

(ΦΝ) Ε,ε,... εξετέλεσαν δύο! Δύο! Εξετέλεσαν.

(ΝΣ) Θυμάστε ονόματα;

(ΦΝ) Ναι. Εξετέλεσαν τον αδερφό του Καρελλά, που ήτανε... Δήμαρχος, Δήμαρχος Χαλανδρίου, και... και έναν... που έκανε, παρίστανε τον... παρίστανε το δικαστή, τον δικάσανε μετά, γιατί είχε σκοτώσει έναν..., έναν που πούλαγε εφημερίδες, ας πούμε, ξέρω 'γω τι έκανε ο άνθρωπος, πούλαγε εφημερίδες τώρα, εφημερίδες, μπορεί να είναι ό,τι θέλει, ό,τι θέλεις να πουλάς! Πούλαγε εφημερίδες και πήγε και τον σκότωσε. Ε, και πήγε ο πατέρας του μετά και τον σκότωσε αυτός. Τον εσκότωσε ο...

(ΜΡ) Ο πατέρας του παιδιού που σκοτώθηκε. Του εφημεριδοπώλη δηλαδή...

(ΦΝ) Του εφημεριδοπώλη ο πατέρας τον εσκότωσε τελικά. Αυτή ήταν η ... το τέλος του ενός που σας είπα. Τον άλλον δεν ξέρω πώς τον σκότωσαν. Πάντως και ο άλλος σκοτώθηκε. Και ο Καρελλάς και ο... και αυτός ο... Μάλιστα έμενε... έμενε στο Συνοικισμό. Υπήρχε Συνοικισμός εδώ....

(ΜΡ) Περιοχή.

(ΦΝ) ... περιοχή. Ναι.

(ΜΝ) Τον θυμάστε το Συνοικισμό; Πηγαίνατε ως παιδί εκεί στην Καλογρέζης;

(ΦΝ) Ναι, ήτανε κοντά γιατί ήτανε το τρένο, περνούσε μπροστά μας, και από την από 'κει μεριά ήτανε ο Συνοικισμός. Ναι. Ο κόσμος όμως που έμενε εδώ, ιδίως όσοι ήσαν...., ε,ε... όσοι ήσαν..., τώρα μπορεί να μην το ξέουμε και καλά, αλλά νομίζω ότι αυτοί που ήτανε ε,ε,... όχι από άλλο μέρος, ξέρω 'γω από τη... , ότι απ' το Αγκίστρι, ας πούμε ή από τις Σπέτσες που ήταν και κάποιος άλλος που έγινε δήμαρχος μετά, αυτοί ήτανε πιο σκληροί και πιθανόν κάποιος απ' αυτούς να τον σκότωσε, αυτόν. Εκείνο που έκανε ο Καρελάς μόνο, είναι ότι έβαλε την οδό που έμενε ο αδελφός του, την ονόμασε οδό Καρελά. Αλλά έβαλε το όνομα του... του φονευθέντος! Αργότερα, όμως, όταν τα πράγματα ισορρόπησαν κάπως, αποφάσισε το Δημοτικό Συμβούλιο, όλο το Δημοτικό Συμβούλιο, ότι η οδός αυτή είναι οδός χάριν του Καρελά του δημάρχου. Κι έτσι έμεινε οδός Νίκου Καρελά. Ενώ άμα πάτε, θα δείτε..., δεν θα δείτε τώρα, αλλά θα δείτε οδός Νίκου Καρελά. Ενώ είχε γίνει δολοφονία του αδερφού τού Καρελά. [Παύση] Αυτές ήτανε μερικές... Αλλά θα πούμε κι άλλα.

[ΔΙΑΚΟΠΗ- Ακολουθεί διάλειμμα]

2^η μαγνητοφώνηση (ηχητικό ΝΟΜΠΕΛΗΣ παλιά)

Τα ονόματα της γυναίκας του και της μητέρας του

(ΝΣ) Δεν μας είπατε το όνομα της γυναίκας σας! Πρέπει να το καταγράψουμε. Μερικά πράγματα για τη....γυναίκα σας, για το....

(ΦΝ) Φιλιώ, είναι. Φιλιώ.

(ΝΣ) Και της μητέρας σας το όνομα δεν άκουσα!

(ΦΝ) Ειρήνη, Ειρήνη.

(ΝΣ) Α, ίσως το είπατε κάποια στιγμή, ναι.

(ΜΡ) Φιλιώ, είναι από το Τριανταφυλλιά;

(ΦΝ) Τριανταφυλλιά, ναι, Τριανταφυλλιά.

[Διάλειμμα]

(ΦΝ) Υπάρχουν μερικά πράγματα, όπως ας πούμε το όνομα της Ρεματιάς. Του Χαλανδρίου!

(ΝΣ) Θα μείνουμε στο '40 γιατί είναι ...

(ΦΝ) Εντάξει!

(ΝΣ) Είναι πολύτιμες οι πληροφορίες που έχετε, και... έχουμε μια πληροφορία ότι υπήρξαν μπλόκα γινόντουσαν από τους Γερμανούς.

Γνωρίζει μόνο για το γεγονός της εκτέλεσης στην Παλλήνη

(ΝΣ) Μπλόκα στο Χαλάνδρι! Κάποιο μπλόκο υπήρξε;

(ΜΡ) Έχετε εσείς κάτι υπόψη σας;

(ΦΝ) Στο Χαλάνδρι, πού; εννοείτε...

(ΝΣ) Οι Γερμανοί, κάνανε μπλόκο και συλλάβανε κόσμο, εκτελέσανε... θυμάστε τίποτα απ' αυτό;

(ΦΝ) Όχι!

(ΝΣ) Όχι.

(ΦΝ) Θυμούμαι ότι εκτελέσανε... στην... ε,ε,ε..., πώς λέγετε ο δρόμος εδώ στην... που πηγαίνουμε προς τα πάνω, προς τη θάλασσα...

(ΝΣ) Μεσογείων;

(ΜΡ) Στη Λεωφόρο Πεντέλης;

(ΦΝ) Όχι παίρνουμε το δρόμο, για την..., σα να πηγαίνουμε στη Ραφήνα, ας πούμε.

(ΝΣ) Μαραθώνος!

(ΦΝ) Ναι, στην Μαραθώνος αλλά πώς το λένε... το χωριό εκεί...

(ΝΣ) Παλλήνη;

(ΦΝ) Στην Παλλήνη.

(ΝΣ) Παλλήνη, Κορωπί.

(ΦΝ) Στην Παλλήνη έγινε μεγάλο έγκλημα. Διότι πιάσανε και σκοτώσανε όλους όσους βρήκανε στα χωράφια τους, αυτά, δεν είχαν οι άνθρωποι ιδέα, σκοτώσανε... είχανε πάει κάποια ομάδα από την... από το... από το... εδώ απ' την Κηφισιά, όχι απ' την Κηφισιά...

(ΝΣ) Μαρούσι;

(ΦΝ) Απ' το Μαρούσι μερικοί, μερικοί ήτανε ντόπιοι και τρεις ήτανε Χαλανδραίοι. Οι οποίοι είχανε πάει, ποιος ξέρει, να πάρουνε φαΐ να

φάνε, να βρούνε και τα λοιπά και τους κρεμάσανε ανάποδα. Τους εσκότωσαν!

(ΝΣ) Κι απ' ότι έχουμε ακούσει έχουμε...

1:14:31 Διακοπή μαγνητοφώνησης

Γνωρίζει για τον Κιοσσέ, αλλά δεν γνωρίζει τον Μοσχόπουλο

(ΝΣ) Το όνομα Κιοσσές σας λέει κάτι;

(ΦΝ) Ναι, ο Κιοσσές ήτανε μαθητής, ήτανε σπουδαστής στο Πολυτεχνείο. σημασία έχει, θα το βρω όμως. Ναι, τον ξέρω τον Κιοσσέ!

(ΝΣ) Κι ο Μοσχόπουλος;

(ΦΝ) Ποιος;

(ΝΣ) Μοσχόπουλος;

(ΦΝ) Μοσχόπουλος, όχι, δεν έχω ακούσει.

(ΝΣ) Η πλατεία Κιοσσέ έχει το όνομά της από 'κει!

(ΜΡ) Ναι!

(ΦΝ) Μήπως είναι συγγενής του... του...

(ΝΣ) Τον Κιοσσέ τον σκότωσαν αμέσως, με την είσοδο των Γερμανών. Με την είσοδο των Γερμανών.

(ΜΡ) Νέο παιδί!

(ΦΝ) Ενώ οι άλλοι τους εσκότωσαν αργότερα, πολύ αργότερα.

(ΜΡ) Και με ποια δικαιολογία τον σκότωσαν δηλαδή; Γιατί;

(ΦΝ) Ε, τώρα δικαιολογία βρίσκανε όποια θέλανε! Τι... θα λέγανε... θα λέγανε εκεί πέρα «Μας εσκότωσαν και μας! Άλλους τόσους!» Τίποτα, δηλαδή. Με τι να τους σκοτώσουνε; Αφού φεύγανε....

ΜΑΥΡΑΓΟΡΙΤΕΣ – ΤΟ ΕΠΙΣΟΔΙΟ ΜΕ ΤΟ ΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Ο προδότης και το άλογο του πατέρα που το πήραν οι Γερμανοί

(ΜΡ) Εδώ στο Χαλάνδρι, μαυραγορίτες και τέτοια υπήρχαν;

(ΦΝ) Ναι. Ναι. Υπήρχαν. Ο πατέρας μου παρ' όλο που ήταν του μηχανικού, ήταν ιππέας. Και είχε ένα άλογο. Και το άλογο αυτό το είχε

κρύψει εδώ, αυτό όλο ήτανε... χώρος, μέχρι κάτω, σας λέω 'γω ήτανε χώρος σκουπιδιών δηλαδή. Απλώς έτσι... το... καθάρισε και το αγόρασε. Και μέσα στο χώρο αυτόν έβαλε το άλογο αυτό, για να το κρύψει. Και ήρθε ένας... με αυτή... μουτσούνα, αυτή πώς τη λένε και έδειξε στους δύο Γερμανούς, ο ένας Γερμανός ήτανε αξιωματικός, μικρού βαθμού, και ο άλλος ήτανε τελείως χαμηλού βαθμού, απλώς ο άνθρωπος τράβαγε το άλογο. Και... αυτό τώρα μου θυμήσατε πόσες φορές έχω κλάψει γι' αυτό. Διότι ήρθανε οι δύο, ο ένας έφυγε με την... μουτσούνα. Έδειξε πού είναι. Καταλάβετε; Αυτό δεν είναι προδοσία; Λοιπόν, αυτός, και αυτό που ρωτήσατε εσείς, αυτός έφυγε! Οι δύο ήτανε Γερμανοί. Οι Γερμανοί είχανε μια διαταγή. Ήτανε οι πρώτες ημέρες που ετοιμαζότανε ο Χίτλερ να καταλάβει το Στάλιγκραντ. Και μάζευε όλα τα άλογα, μουλάρια και τέτοια. Και τον είχαμε μάθει, ας πούμε και το είχαμε κλεισμένο εδώ. Δεν φαινότανε. Από πουθενά δεν φαινότανε. Κάποιος λοιπόν πήγε και μαρτύρησε. Πιθανόν του δώσανε ένα κομμάτι ψωμί; Τι να σας πω! Εγώ, κι ένα ψωμί να μου δώσανε, δεν θα το έλεγα. Αυτός, κάποιος το έδωσε. Και φόραγε και κουκούλα. Ε, ε, ήρθαν αυτοί στο σπίτι που μέναμε, δεν ήτανε εδώ, ήρθανε στο σπίτι για να τηρήσουν τον τύπο. Και έφεραν ένα χαρτί και ο αξιωματικόςμίλαγε γαλλικά και είπε στον πατέρα μου ότι θα πάρουμε το άλογο και πρέπει να υπογράψετε ότι μετά το τέλος του πολέμου θα πάρετε την αξία του αλόγου.

(MP) Την αποζημίωση.

(ΦΝ) Όχι το άλογο, δηλαδή, αλλά την αξία του αλόγου. Έβαλε την υπογραφή ο πατέρας μου και έσκισε το χαρτί και το 'καψε. Κι έτσι δεν έχουμε το χαρτί αυτό. Ότι έδωσε χαρτί ο αυτός, δεν έχουμε. Το έκαψε, το [ακατάληπτα] Και αυτοί ήρθανε εδώ, λέει «Εγώ δεν μπορώ να πάω για να το δώσω!» και βρέθηκε ένας γείτονας εκεί, νεαρός ήτανε, γερό παιδί... Λέει «Θα πάω εγώ για να το δώσω!» λέει. «Θα το δώσω εγώ...» λέει «...μην στενοχωριέστε, θα το δώσω εγώ.» Και μίλησε. Εγώ ήθελα να πάω μαζί του. Για να παίξω. Ούτε ήξερα, ούτε είχα καταλάβει τι είχε γίνει! Καταλάβετε; Δεν είχα καταλάβει τι είχε γίνει... Ήταν ακόμα '41 που ετοιμαζόντουσαν για το Στάλιγκραντ. Και... μπήκανε μέσα, ξέρανε από τον άλλονε που τους είχε δείξει, μπήκανε στο παχνί... Ξέραν αυτοί τώρα, που βλέπανε ένα μέρος, που ήτανε δώδεκα στρέμματα, είδες μέσα σε τόσα αυτά... υπήρχε αυτό! Κάτι εδώ το είπε. Λοιπόν, πήγανε μέσα και ο στρατιώτης, κάτι του 'πε ο αξιωματικός, το πήρε το άλογο, το έδεσε και το τράβηξε. Και το έβγαλε από την κάτω πόρτα και το πήγε στο δρόμο

που έρχεται, δεν ξέρω αν τον είδατε το δρόμο που... είναι όχι η εκκλησία, ο επόμενος κάτω που... Όχι, εκεί που είναι η εκκλησία, εκεί έφτανε, εκεί έφτανε το κτήμα. Λοιπόν, εκεί, πήγαινε μπροστά ο... ο αξιωματικός και το άλογο, ο άλλος γύριζε και το τράβαγε, διότι το άλογο εγύριζε και κοίταγε! Εγύριζε και κοίταγε! Και τότε, ύστερα από πολλά χρόνια, εγώ πήγα στο Πολυτεχνείο, καθηγητής εκεί, είδα σε μία φωτογραφία που έκανε αυτός ο ζωγράφος που ζωγράφιζε τα άλογα, του αγώνα... του αγώνα του '40, πώς τομ λέγανε... ο... όλο τον ξεχνάω... Μήπως το θυμάστε εσείς;

(ΓΚ) Ο χαρακτήρας ο Τάσσος;

(ΦΝ) Ο;

(ΓΚ) Ο Τάσσος ο χαρακτήρας;

(ΦΝ) Όχι, όχι, όχι χαρακτήρας, ζωγράφος ήτανε.... Ε, να πάρει ευχή...! Λοιπόν! Και είδα όπως με κοίταγε, αυτό γύριζε τα μάτια του και κοίταγε εμένα. Όπως εκοίταγε τα μάτια του, το ίδιο αυτό βλέμμα είδα, ύστερα από πολλά χρόνια, όταν πήγα στο Πολυτεχνείο, πήγα στο Πολυτεχνείο Επιμελητής, μπήκα μέσα και είδα, το πρώτο που είδα, είδα στη Σχολή Καλών Τεχνών, ας πούμε, που έχει έτσι ένα διάδρομο κι είχε τις εικόνες. Εκεί είδα το βλέμμα του αλόγου. Οπου το 'χω πει «*Νόμιζες ότι το είδες!*» Μα εγώ μου φάνηκε ότι είδα το βλέμμα του αλόγου! Καταλάβατε; Και διότι πήρανε το άλογο! Το οποίο άλογο, βεβαίως, είχε την τύχη που είχανε όλα τα άλογα και όλα τα μουλάρια που πήρανε στο Στάλιγκραντ, τότε. Γιατί... Λοιπόν, κάτι με ρωτήσατε γι' αυτό...

(ΜΡ)-Ναι, ρωτήσαμε για τους μαυραγορίτες, αν είχατε υπόψη σας.

2:44:14 Μαυραγορίτες στο Χαλάνδρι

(ΜΡ) Αν είχατε υπόψη σας για μαυραγορίτες ή για ταγματασφαλίτες. Την εποχή εκείνη.

(ΦΝ) Ταγματασφαλίτες εγώ δεν είδα εδώ, δεν ήξερα, ήξερα μόνο ότι... αμέσως με το τέλος του πολέμου, ε,ε, ... αποτάξανε τον πατέρα μου διότι δεν ετάχθη, δεν..., αρνήθηκε να ενταχθεί στα Σώματα Ασφαλείας. Μία άλλη φορά, ο πατέρας μου έβγαλε έναν λόγο, ο οποίος δεν είχε καμία σχέση με εμφύλιους πολέμους και τα λοιπά. Καμία σχέση δεν είχε! Κι εκεί ήταν εκείνες τις μέρες που ήτανε το τέλος, ας πούμε, του πολέμου, ε,ε, έπρεπε να γίνει αλλαγή της ηγεσίας. Της ηγεσίας. Και ... για δεύτερη φορά, για δεύτερη φορά, τον αποτάξανε τον πατέρα μου. Για δεύτερη

φορά! Τα 'χασε γιατί τον αποτάξανε; Ο ένας από τους ... εκείνους τους πέντε που του κάνανε την απόταξη, έδωσε μία ψήφο, μόνον ένας είπε «ναι!». Να γίνει, δηλαδή, Αντιστράτηγος. Οι άλλοι είπαν «Όχι!».

Υποστράτηγος. Δηλαδή θα μείνει εκεί. Και αποστρατεύθη

Υποστράτηγος. Δεν έγινε Αντιστράτηγος. Αυτός που είπε «Όχι!» είναι και για μας, ας πούμε, τιμή μας και τον εξυμνούμε είναι ο Θρασύβουλος Τσακαλώτος. Μόνον ο Τσακαλώτος είπε ότι καλώς έβγαλε αυτό το λόγο, και όχι άλλον! Γιατί οι άλλοι βγάλαν λόγους και λέγανε, μίσους, μίσους λόγους! Μίσους λόγους, δηλαδή εξεγήρανε το πλήθος όλο, να πάει να σκοτώσει κι αυτό! Ενώ ο πατέρας μου δεν είπε αυτό το πράγμα! Δεν είπε αυτό! Καταλάβατε; Και για δεύτερη φορά ... πώς το λένε, απετάχθη!

(ΝΣ) Ποια χρονιά ήτανε; Το '48, '49;

(ΦΝ) Το '49. Και απετάχθη. Απετάχθη για τελευταία φορά βέβαια, και πια δεν είχε άλλη...

(ΝΣ) Ναι.

(ΜΡ) Εσείς τα νέα τα μαθαίνατε για τον εμφύλιο, πώς; Από τον πατέρα σας...

(ΦΝ) Εφημερίδες, κόσμος, τέλος πάντων κανένα νέο...

2:47:25 Δεν υπήρχε φόβος ιδιαίτερος στο Χαλάνδρι

(ΝΣ) Φόβος ιδιαίτερος δεν υπήρχε εδώ στο Χαλάνδρι, φόβος ιδιαίτερος εκείνη την εποχή;

(ΦΝ) Ε, όχι. Υπήρχε, υπήρχαν κάτι νεαροί... τότε, κάναν κάτι σαχλαμάρες... Αλλά, όχι, δεν έγινε τίποτα. Μάχη δεν έγινε καμιά. Που λένε ότι έγινε, δεν έγινε. Δεν έγινε.

(ΜΡ) Μετά το τέλος, ας πούμε, του εμφυλίου, το περιμένατε έτσι όπως έγινε;

(ΦΝ) Το '49;

(ΜΡ) Ναι. Έτσι όπως, δηλαδή, τι νομίζατε, ποιος νομίζατε πως θα επικρατήσει..., ποιος επικράτησε τελικά... Είχατε καμιά, έτσι, πιο πριν, κανένα αίσθημα, καμιά, αίσθημα εννοώ, δηλαδή, καμιά ιδέα, καμιά άποψη για το πώς θα εξελιχθεί, κι αν τελικά εξελίχθηκε έτσι όπως περιμένατε;

(ΦΝ) Επειδή πολεμούσε ο πατέρας μου, λογικό ήταν να πιστεύουμε ότι θα νικούσαν εκείνοι! Έτσι δεν είναι;

(ΜΡ) Δεν είχατε την εντύπωση, δηλαδή, ότι θα είναι νικητές, ξέρω 'γω, οι κομμουνιστές, παραδείγματος χάριν, κι ότι τελικά κάτι έγινε και άλλαξε η κατάσταση, ή κάποιος επενέβη, ή κάτι...

(ΦΝ) Στην αρχή είχαμε, στην αρχή φοβόμαστε! Μετά, όμως, είδαμε ότι ήταν κάπως ήρεμα τα πράγματα, δεν ξέρω, στην Ελλάδα, στο Χαλάνδρι δεν έγινε τίποτα... Σας λέω, μερικούς που πήρανε ομήρους, εσκότωσαν δύο. Τίποτε άλλο δεν έγινε. Πάλι, απ' την άλλη μεριά σκοτώσανε οι άλλοι, άλλους δύο. Και δεν μπορούσα να πω τίποτα για το Χαλάνδρι, ας πούμε. Όποιος σας πει είναι..., βαμμένος είναι! Δεν είναι ειλικρινής!

(ΝΣ) Εγώ τώρα γνωρίσαμε τον πατέρα σας μέσα από σας. Θα 'θελα να μάθω αν συμφωνούσε μ' αυτό που ακολούθησε. Από σας, από άλλους...

(ΦΝ) Από άλλους να σας πω.

Η επαναφορά του πατέρα του στο Στρατό κατά τον Εμφύλιο. Η μάχη στην Φλώρινα

(ΦΝ) Και τον επανέφεραν ύστερα από κάποια χρόνια... τον επανέφεραν στην ενέργεια στον εμφύλιο πόλεμο. Και σε μία από τις μάχες, γι' αυτό σας λέω, υπήρχαν καλοί και κακοί, να το ξέρετε αυτό, είχε δώσει πληροφορία ο ... Υπήρχε μια μικρή μονάδα, πολύ μικρή μονάδα στη Φλώρινα. Ε, ε και είχε δώσει, κάποιος απ' τους αρχηγούς του ΕΛΑΣ είχε δώσει διαταγή στο Μάρκο Βαφειάδη να κάνει επίθεση κρυφή, το βράδυ, γιατί είναι λίγοι οι... εκεί ο στρατός εκεί, ο Εθνικός, ας πούμε Στρατός. Και την τελευταία στιγμή, την τελευταία στιγμή άλλαξε γνώμη ο Ζαχαριάδης, ο οποίος είναι υπεύθυνος για πολλά, για πολλά υπεύθυνος, άλλαξε γνώμη και δεν άφησε τον Μάρκο Βαφειάδη, ο οποίος δεν σκότωσε κανένανε, κανένανε, μα κανένανε, [τονίζει τις λέξεις] αλλά ήξερε, εκείνος που σκότωνε ήταν ο Γούλας, άλλο όνομα και την τελευταία στιγμή, τελευταία στιγμή, άλλαξε τον ηγέτη που θα πήγαινε μαζί τους, δεν ήξερε τίποτα... Και αντί του..., πώς το λένε, του Μάρκου Βαφειάδη, επήγε ο Γούλας. Ο οποίος επήγε εκεί, κατέλαβε την μονάδα όλη και τους... εκτέλεσε. Ενώ αν είχε πάει ο Βαφειάδης δεν θα έκανε τέτοιο κακό. Και γι' αυτό καμιά φορά, ας πούμε, εγώ δεν είμαι του Παπανδρέου, αλλά ο Παπανδρέου είχε μυαλό. Είδατε ότι έκανε βουλευτή τον Μάρκο

Βαφειάδη; Δεν έκανε τον Γούλα, ούτε τον Ζαχαριάδη, ούτε κανέναν άλλονε. Έκανε, έκανε, ο οποίος δεν είχε σκοτώσει κανέναν άνθρωπο.

(MP) Ο πατέρας σας, μ' αυτή την επιστράτευση, είχε πάει στη Φλώρινα, στη Μακεδονία ή εδώ;

(ΦΝ) Ο πατέρας μου είχε πάει στην Ελασσόνα.

(MP) Α, Ελασσόνα.

(ΦΝ) Ελασσόνα. Και έπρεπε κάποιος να δει τα πτώματα που είχανε μαζέψει, όποιος ήξερε ποιον, κάποιον, να πάει να τον αυτό... για να 'ρθουν οι δικοί του και να τον αναγνωρίσει. Ναι.

(MP) Είχε λάβει μέρος, προφανώς, σε μάχες εκεί ο πατέρας σας.

Όχι! Τον στείλανε στην ..., όχι!

(MP) Στην Ελασσόνα;

(ΦΝ) Στην Ελασσόνα ναι. Αλλά δεν νομίζω ότι στην Ελασσόνα έγιναν πολλές μάχες. Μία μου φαίνεται έγινε όλη, όλη και δεν έγινε τίποτε άλλο. Λοιπόν, τι έγινε τότε; Γράψανε... Πήγε ο Γούλας, τους εσκότωσε όλους, και πήγανε και τον..., και ο διοικητής που ήτανε τότε, ήτανε ένας..., τρεις ήταν οι διοικητές της εκστρατείας. Ήτανε ο... , ποιος ήτανε..., τέλος πάντων, ο ένας από τους τρεις διοικητές που ήταν εκεί στη Βόρεια Ελλάδα, είπε, έστειλε, «Όσοι γνωρίζουνε τον τάδε, τον τάδε, τον τάδε να πάνε στη Φλώρινα...» διαταγή δηλαδή! Να πάνε στη Φλώρινα να αναγνωρίσουνε τα πτώματα. Κι επειδή ο πατέρας μου ήτανε γνωστός ο πατέρας του, του παιδιού, δηλαδή, που σκοτώθηκε, πήγε και τον ανεγνώρισε. Πήγε και τον ανεγνώρισε. Και τους είπε αυτούς που πήγανε, ήτανε αξιωματικοί όλοι, δεν πήγε ο καθένας για να μη γίνει κανένα..., πούνε ψέματα και τα λοιπά, να έχουνε εμπιστοσύνη. Τους είπε «Να γίνει η ταφή εδώ και να βγάλετε ένα λόγο!». Κι έβγαλαν όλοι ένα λόγο. Ο πατέρας μου έβγαλε ένα λόγο, ο οποίος δεν είχε καμία σχέση με εμφύλιους πολέμους και τα λοιπά. Καμία σχέση δεν είχε!

Πώς κρίνει την συμπεριφορά προς τους κομμουνιστές μετά τον εμφύλιο

(MP) Τώρα λίγο γνωρίσαμε τον πατέρα σας μέσα από σας. Θα 'θελα να μάθω αν συμφωνούσε με αυτό που ακολούθησε. Ο τρόπος δηλαδή που φερθήκανε στους κομμουνιστές, μετά, ο πατέρας σας.

(ΦΝ) Είναι γνωστό ότι ήτανε λάθος μεγάλο!

(MP) Λέω πώς το ένιωθε εκείνος και σεις στην οικογένεια.

(ΦΝ) Ήτανε λάθος! Μεγάλο λάθος ό,τι έγινε μετά! Τόσο μεγάλο λάθος, δηλαδή η οικογένειά μου, ξέρω των, το πίστεψε αυτό, το πίστεψε και το πιστεύω και 'γω! Όταν σας λέω ότι πολλές φορές, σας ορκίζομαι, πολλές φορές είδα στο τραπέζι τον... Τσακαλώτο, ο οποίος ήτανε..., δεν ήταν αστεία, ο Τσακαλώτος ήτανε μαχητής μεγάλος! Απ' τη μια μεριά ο Τσακαλώτος κι απ' την άλλη ο αδελφός του Φλωράκη! Το ξέρετε, εδώ έχει σπίτι ο Φλωράκης!

(MP) Ναι.

(ΦΝ) Εδώ στο Χαλάνδρι έχει σπίτι, ναι.

(MP) Ο αδελφός του ήτανε στο ΕΑΜ και στον ΕΛΑΣ, ο αδελφός του Φλωράκη;

(ΦΝ) Κοιτάζετε, δεν... Δεν μπορούσα να ρωτήσω «*Εσύ είσαι...*»

(MP) Ιστορικά γιατί δεν το ξέρω.

(ΦΝ) Τον αντιμετώπιζα σαν τον «κύριο Φλωράκη»... «*Θα είναι και ο τάδε εκεί έλα!*» Άλλωστε σας λέω ότι ο πατέρας μου ήταν ένας, κι ο γαμπρός του που ήταν αριστερός και τραγουδούσε, δύο, ο Τσακαλώτος, ο Φλωράκης, ποιος άλλος ήτανε που τραγουδούσε επίσης ένας τραγουδιστής που είχε έρθει από το εξωτερικό, ένας κοντός ήτανε, πώς τον λέγανε ο... και δεν είχε πιάνο. «*Πού...*» λέει «*...δεν έχετε πιάνο; Θα τραγουδήσω χωρίς πιάνο;*» Πώς τον λέγανε ο... βοηθήστε, δεν θυμάμαι.

(MP) Ποιος να 'ταν τότε, ο Γούναρης, ας πούμε;

(ΦΝ) Όχι, όχι, όχι, ο Γούναρης. Τότε ήτανε στον πόλεμο. Αμέσως μετά τον πόλεμο.

(MP) Έπαιζε πιάνο;

(ΦΝ) Ναι, ναι πιανίστας ήταν, πολύ καλός πιανίστας. Είχε πάει και στη Γερμανία και στο εξωτερικό...

(MP) Μικέλης;

(ΦΝ) Όχι.

(MP) Που τραγουδούσε η Μιμή Ζαχά μαζί του;

(ΦΝ) Μου φαίνεται η Ζαχά καμιά φορά... Δισύλλαβο όνομα είχε!

(MP) Τον Αττίκ;

(ΦΝ) Όχι, όχι, πιο παλιός. Τον σκότωσαν οι Γερμανοί.

(ΜΡ) Δεν πηγαίνει το μυαλό μας, δεν πειράζει.

ΤΟ ΤΡΕΝΟ & ΤΑ ΓΚΑΖΟΖΕΝ. Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΣΤΟ ΚΟΝΓΚΟ

(ΜΡ) Είναι η γυναίκα του δηλαδή;

(ΦΝ) Είναι στη Λέσβο!

(ΜΡ) Μάλιστα.

(ΝΣ) Αλλά πώς ήταν τ' όνομά της; Τέλος πάντων...

(ΦΝ) Πάντως την κόρη του την λένε Υακίνθη. Αυτό θυμάμαι.

Με τα πόδια στο σχολείο. Λεωφορεία με «γκαζοζέν» δύο δρομολόγια την ημέρα

(ΜΡ) Να σας πω, πώς πηγαίνατε από δω απ' το Χαλάνδρι στη γειτονιά στο 2^ο και στην παρέα σας εκεί, πώς πηγαίνατε; Με τι μεταφορικό μέσο;

(ΦΝ) Με τα πόδια

(ΜΡ) Με τα πόδια;

(ΝΣ) Λεωφορεία δεν υπήρχανε για το κέντρο;

(ΦΝ) Όχι, λεωφορεία υπήρχανε, ένα το πρωί, ξέρω 'γω, ένα τ' απόγευμα για να γυρίσεις... Και τα λεωφορεία αυτά ήτανε τα «γκαζοζέν». Που δουλεύανε με... τους έβαζαν...

(ΜΡ) Ασετιλίνη.

(ΦΝ) Τους έβαζαν εκεί μια αυτή...

(ΝΣ) [Πολλές ώρες ταξίδι το σαββατοκύριακο, ε;

(ΜΡ) Πόση ώρα κάνατε από 'δω μέχρι εκεί να φτάσετε;

(ΦΝ) Μέχρι πού;

(ΜΡ) Μέχρι το 2ο, κάτω. Στο Αρρένων που λέτε.

(ΦΝ) Α, όχι! Στο Αρρένων; Στο Αρρένων πήγαινα με το λεωφορείο! Ναι, με το λεωφορείο. Με το «γκαζοζέν».

(ΜΡ) Για να βρείτε την παρέα.

(ΦΝ) Ναι, για να βρούμε την παρέα. Ναι, με το «γκαζοζέν» επήγαινα εκεί.

Για το τρένο. Το ταξίδι από την Αθήνα μέχρι το Χαλάνδρι έκανε μιάμιση ώρα

(ΝΣ) [Το τρένο το θυμάστε;

(ΦΝ) Ε, πώς, ναι, το θυμάμαι.

(ΜΡ) Είχατε ταξιδέψει καθόλου με το τρένο;

(ΦΝ) Έχω ταξιδέψει με το τρένο εκείνο, του Λαυρίου.

(ΜΡ) Ναι, του Λαυρίου.

(ΦΝ) Το οποίο έφευγε απ' το Λαύριο κάτω κι ερχότανε... και πήγαινε μέχρι το Λαύριο, επάνω, ναι. Και... ερχότανε εκεί, σταμάταγε για λίγο, πηγαίναν τα παιδιά και αν θέλανε κάτι να ισοπεδώσουνε ή να ...

(ΜΡ) Το βάζανε στις γραμμές...

(ΦΝ) Το βάζανε στις γραμμές και το 'κοβε η γραμμή να πούμε, πολλές φορές και έκοβε το ...

(ΜΡ) Πόση ώρα ήταν όλο αυτό το ταξίδι του τρένου, δηλαδή; Από κει που ξεκινούσε μέχρι όταν ξαναγύριζε.

(ΦΝ) Από την Αθήνα στο Χαλάνδρι;

(ΜΡ) Και μέχρι το Λαύριο.

(ΦΝ) Μέχρι το Λαύριο δεν είχα πάει.

(ΜΡ) Απ' την Αθήνα μέχρι εδώ;

(ΦΝ) Απ' την Αθήνα μέχρι εδώ ήτανε ε, μιάμιση ώρα... Και το «γκαζοζέν» ήτανε τ' αυτοκίνητο που μπήκε λίγο μετά, πήγαινε πιο γρήγορα, ας πούμε... Αλλά ήτανε κι αυτό, δεν ήτανε... λογικό, έτσι δεν...

(ΜΡ) Ο πατέρας σας δούλευε στο Κέντρο, μετά. Είχατε αυτοκίνητο, είχε αυτοκίνητο;

(ΦΝ) Για πότε λέτε;

(ΜΡ) Μετά!

(ΦΝ) Όταν ήτανε.... Πότε; Γιατί...

(ΜΡ) Δεκαετία του '50; του '40; Είχε αυτοκίνητο;

(ΜΡ) Όταν αποτάχτηκε! Το '49.

(ΦΝ) Όταν αποτάχτηκε;

(MP) Ναι.

(ΦΝ) Όχι, όταν ασχολήθηκε με το..., μέχρι που τον επανέφεραν και μετά που τον επανέφεραν και τον στείλανε στην Ελασσόνα. Διοικητή στην Ελασσόνα.

(MP) Μετά το '49. Το '49 που τον ξαναπέταξαν..

(ΦΝ) Το '49 απλώς δεν είπαν ότι το αποτάσσουνε. Είπαν απλώς...

Ο πατέρας μετά την αποστράτευση του το '49 πήγε στο Βελγικό Κονγκό ως Μηχανικός, όπου ζούσαν δύο αδερφοί του

(MP) Αποστρατεύτηκε!

(ΦΝ) ... αποστρατεύεται! Άλλοι θα περάσουνε... Και μπήκανε άλλοι. Ε,ε,ε, αλλά έφυγε τότε, δεν.. ήτανε Κεφαλλονίτης, ανήσυχος, έφυγε απ' την Ελλάδα και πήγε στο Βελγικό Κονγκό. Επειδή εκεί είχε... δύο αδελφούς οι οποίοι κάνανε εργασίες διάφορες και λοιπά εκεί στο Κονγκό. Αλλά, όταν μετά αρχίσανε και ξυπνάγανε οι μαύροι, και βέβαια πρέπει να είναι και μηχανικός κάποιος, όχι... και τους είχανε σταματήσει τη δουλειά. Ενώ αυτοί ξέρανε, ήτανε εργολάβοι και ξέρανε! Δεν μπορούσανε να δουλέψουνε πια και πήγε ο πατέρας μου μόλις έφυγε απ' το στρατό, έφυγε και πήγε στο Βελγικό Κονγκό, με το δικό του δίπλωμα, δηλαδή...

(MP) Κι εκεί έφτιαχνε... τι έκανε εκεί;

(ΝΣ) Μηχανικός.

(ΦΝ) Ε, μηχανικός ήταν.

(MP) Η μητέρα εδώ.

(ΦΝ) Ναι.

(MP) Εργαζόταν η μητέρα σας;

(ΦΝ) Όχι. Εργαζόταν, δηλαδή, στο σπίτι.

(MP) Ναι, εντάξει, εννοώ σε εξωτερική δουλειά.

(ΝΣ) Έχουμε δύο επιλογές. Ή να συνεχίσουμε τη δεκαετία του '50 και λοιπά, ή να σταματήσουμε εδώ και να... γιατί σας κουράσαμε και μπορούμε να έρθουμε ένα άλλο απόγευμα...

(ΦΝ) Θα 'ναι χαρά μου να έρθετε. Θα είναι μεγάλη χαρά. [Ακολουθεί συζήτηση για το πότε θα επαναληφθεί η συνέντευξη, καθώς και διάφορα διαδικαστικά θέματα κλπ

Διασκέδαση, φλερτ στην εφηβεία. Υπήρχε διασκέδαση που τη θεωρούσε ανόητη, Φιλίες από το 2^ο Γυμνάσιο Αθηνών. Μεταξύ των άλλων και ο Λευτέρης Παπαδόπουλος

ΟΙ ΠΑΡΕΕΣ

(ΝΣ) Και μια και λέμε για τραγούδια, στην Κατοχή παιδιά ήσασταν, πηγαίνατε και στο σχολείο, στην εφηβεία, μετά τα πρώτα εφηβικά χρόνια, διασκέδαση, φλερτ, τι γινότανε; Εκείνη την εποχή. Με τους φίλους σας, τις φίλες σας, συμμαθητές, συμμαθήτριες...

(ΦΝ) Αυτό που φαντάζεστε, μόνο που οι κοπέλες ήτανε πιο μαζεμένες, ας πούμε, απ' ότι τώρα.

(ΜΡ) Υπήρχε κάποια διασκέδαση, σε σπίτια...

(ΦΝ) Υπήρχε μια διασκέδαση, υπήρχε διασκέδαση, αλλά, δεν ξέρω, μου φαινότανε..., εγώ μπορεί να έφταιγα..., ήτανε ανόητα ό,τι κάνανε. Δεν μου άρεσαν. Ήταν ανόητα. Δηλαδή έζησα σε μια εποχή που δεν έπρεπε να ζήσω! Ίσως σε μια άλλη εποχή να ζούσα, να έπρεπε να ζήσω.

(ΜΡ) Ίσως σας μεγάλωσε κι ο πόλεμος, βέβαια, σας ωρίμασε κι ο πόλεμος, λέω.

(ΦΝ) Μας ωρίμασε. Λέτε; Μα και οι άλλοι ήτανε θαυμάσιοι αλλά κάνανε βλακείες. Ναι.

(ΜΡ) Μπορεί να είχαν ανάγκη και τις βλακείες, ίσως. [Γέλιο]

(ΝΣ) Να χαλαρώσουν κι αυτοί λίγο.

(ΦΝ) Ναι. Τέλος πάντων.

(ΜΡ) Δεν έχει μείνει κάτι, δεν σας έχει μείνει κάτι, μια ιστορία, κάτι από τη διασκέδαση, απ' τα φλερτ εκείνης της εποχής..., από σας από άλλους...

(ΦΝ) Από άλλους να σας πω. Εγώ είχα παρέες, πολλές παρέες, όχι τόσο στο Χαλάνδρι, ίσως επειδή κάπου τις είχα πιάσει τις παρέες, και κράτησαν περισσότερο, ήταν οι παρέες που μαζευόντουσαν στο..., στην πλατεία Κυριακού. Στην πλατεία Βικτωρίας. Η ίδια είναι...

(ΜΡ) Ναι, ναι.

(ΦΝ) Εκεί στην πλατεία Κυριακού υπήρχε το 2^ο Γυμνάσιο Αρρένων. Όλοι οι φίλοι μου πηγαίνανε στο Γυμνάσιο Αρρένων το ??? έσπερο Γυμνάσιο Αρρένων. Μέσα σ' αυτούς ήτανε και ο ..., ο..., αλλά δεν ήταν στην τάξη μου, των δικών μου, ήτανε μου φαίνεται μια τάξη μικρότερος, μια τάξη μικρότερος, ήτανε ο... αυτό ο πολύ καλός, έτσι..., ε,ε, που κάνει έτσι... πολλά τραγούδια φτιάχνει, έχει φτιάξει, πολλά μα πάρα πολλά,...

(ΜΡ) Ο Παπαδόπουλος;

(ΦΝ) Ο Παπαδόπουλος!

(ΜΡ) Ο Λευτέρης Παπαδόπουλος.

(ΦΝ) Τελείωσε το σχολείο αυτό ο Λευτέρης ο Παπαδόπουλος, το 2^ο. Επειδή ήμουνα εγώ κοντά, δίπλα από τους άλλους και άκουγα τους άλλους τι λέγανε, ο Λευτέρης Παπαδόπουλος έκανε... ο τελευταίος μαθητής σε όλα τα μαθήματα, αλλά ο πρώτος μαθητής στα ελληνικά. Και περνούσε με τα ελληνικά. Ο Παπαδόπουλος ήτανε να γράφει ελληνικά μόνο. Λοιπόν ο Παπαδόπουλος, παρ' όλο που ήτανε πιο μικρός από μένα, είχε..., ερχότανε στο Χαλάνδρι, στο Χαλάνδρι και είχε μία φίλη. Η οποία λεγότανε Μαρία. Και με τη Μαρία επήγαινε στο... ρέμα. Ναι. Και την Μαρία αυτή την έχει ακόμα και δεν την λένε Μαρία, Μαρία ήταν το ψευδώνυμο που έβαλε τότε ο Παπαδόπουλος για να μην καταλάβουνε ποια είναι! Το όνομά της ήτανε... ε...,ε... όχι δεν ήτανε... αυτός το 'βαλε Μαρία, να μην το καταλάβουνε. Ήτανε... ποιο άλλο είναι συνώνυμο έτσι του... Μαρία;

(ΓΚ) Μαίρη.

(ΦΝ) Όχι! Άλλο, άλλο, άλλο, άλλο!

(ΝΣ) Συνώνυμο;

(ΓΚ) Μαίρη!

(ΦΝ) Όχι, να 'χει τρεις συλλαβές!

(ΝΣ) Μαρίνα; Όχι Μαρίνα!

[Διακόπτεται η μαγνητοφώνηση]

